

E. Kodar: Příspěvky k pojistnému názvosloví.

1. *Pojišťovací — pojistný.*

Nemáme v češtině zvláštního podstatného jména, které by označovalo pojem vyjadřovaný slovesy *pojistiti* a *pojišťovati*, kromě slovesných substantiv *pojištění* a *pojišťování*, nemáme ani příslušného jména přídavného (jako *asekurace* — *asekurační*); v té nouzi si řeč vypomáhá přídavným jménem na *-ci*, odvozeným od nedokonavého slovesa *pojišťovati*, tedy *pojišťovací*, rozšiřujíc jeho význam daleko nad pravou míru. Taková přídavná jména znamenají účel nebo určení, k čemu se co hodí nebo jest (Gebauer-Ertl I, 1926, 85; NR. 4, 1920, 220).

Protože *pojistiti*, *pojišťovati* může jen osoba nebo celek osob (instituce, korporace), je zřejmé, že se adjektiva toho může užívatí zpravidla jen o osobách ve významu »činný za tím účelem, aby pojišťoval; způsobilý, ustanovený, zřízený k té činnosti«, tedy na př. ve spojeních *pojišťovací ústav*, *spolek*, *společnost*, *jednatel (zástupce)* a pod.; snad ještě možno tak říkati o nástroji, kterým se pojišťuje, jako je návrh, smlouva. Ale toto přídavné jméno se spojovalo a dosud spojuje bez rozvahy nejen ve smyslu výše uvedeném, ale ve všech jakýchkoli vztazích, i tam, kde je možno lépe se vyjádřiti jiným způsobem. Nikdo, komu záleží na přesnosti výrazu, neuzná za správné výrazy *pojišťovací dějiny*, *pojišťovací hlídka* (obzor), *pojišťovací dozorcí komise*, *pojišťovací myšlenka*, *právo*, *přehled*, *škola*, *kultura*, *věda* a pod.

Nevhodnost tohoto přídavného jména na označení vztahů jiných, než mu příslušejí, poznala se již dříve a nutila vytvořiti adjektivum přesnější: *pojistný*, odvozené příponou *-ný* od kmene slovesa *pojistiti*.

Podle analogie jiných adjektiv odvozených příponou *-ný* od jmen podstatných nebo od sloves může mít adjektivum *pojistný* rozličné významy, vyjadřující vztahy k pojištění nebo k pojišťování. Přes to, že potřeba toho slova byla zřejmá, a třebaže bylo na rozdíl obou adjektiv ukázáno (viz Asekurační listy V, 1928, č. 12, str. 160), není dosud jednoty v jejich užívání. Snad jenom pohodlnost zaviňuje, že v každé německé složenině s *Versicherung* — a je jich přehojně, neboť němčina nemá příslušného adjektiva a jinak se nevyjadřuje než složeninami — tlumočí se první část slova přídavným jménem *pojišťovací*. Vypsal jsem z pročitáných spisů 180 podstatných jmen, při kterých bylo přídavné jméno buď *pojišťovací* nebo *pojistný*; z toho počtu bylo jen s přídavným jménem *pojišťovací* 98, jen s přídavným jménem *pojistný* 44, s oběma 42. Má tedy přídavné jméno *pojišťovací* dosud převahu; značný počet jmen spojovaných s oběma adjektivy svědčí o značné neustálenosti; obě adjektiva se střídají třeba v jednom odstavci při témž podstatném jméně.

Dotknou se zde ještě krátce poměru obou adjektiv k jiným přídavným jménům od obou sloves.

Pojistné je to, co se může nebo má pojistiti; co již je pojištěním zabezpečeno, je *pojištěné*. *Pojistná hodnota* nebo *suma* je tedy skutečná hodnota věci v čas pojištění, *pojištěná* pak ta, která byla do smlouvy pojata; může být větší nebo menší než skutečná. Podobně *pojistný zájem* je ten, který vyžaduje pojištění; jakmile je však pojištění provedeno, je zájem pojištěn, a pak se tedy mluví o *zájmu pojištěném*. Srovnej Asekurační listy V, 1928, 160: »*Pojištěný* může být předmět nebo osoba, předcházelo-li jich pojištění. *Pojištěný* jest tedy ten objekt, na který se vztahuje pojistná ochrana (= pojištěný zájem). Ježto pojištěný zájem bývá vyjádřen počtem peněžních jednotek, možno také mluvit o pojištěné, nikoli o pojistné sumě.«

Přídavné jméno *pojišťovací* je sice odvozeno od slovesa, ale nemůže se doplňovati čtvrtým pádem jako slovesné příčestí, nýbrž jinak. Má-li se předmět vyjádřiti akusativem, nutno užití příčestí *pojišťující*.

Není tedy správný název: »Vzájemné kapitály a důchody pojišťovací společnost.« To je ovšem doklad starší, nyní snad již by se taková nemotornost nesnesla; dnes v názvech pojišťoven nacházíme i jinak adj. *pojišťující*, na př. »Svatováclavský pojišťující spolek na Smíchově«.

2. Pojistník.

Ten, jehož majetek nebo přímý zájem je pojištěním chráněn, tedy *aktivní účastník pojistného poměru* (Hermann Otavský, Soukromé pojišťovací právo), je *pojištěný* (ovšem v přeneseném smyslu slova); ale pojistiti může každý, kdo má právní zájem na neporušeném stavu pojištěného předmětu jako plnomocník, věřitel, nucený správce, poručník a pod. Není tedy vždycky ten, kdo něco dal pojistiti, i *pojištěným*; proto bylo potřeba názvu širšího, a tím je výraz *pojistník*, něm. *Versicherungsnehmer*, t. j. ten, komu se poskytuje pojištění, kdo uzavřel pojištění a zavázal se platiti pojistné, třebaže se pojištění netýká ani jeho osoby (pojištění životní), ani jeho majetku (pojištění věcné). Kdo si pojistil svůj život nebo majetek sám, je *pojištěný* (*pojištěnec*), ale i *pojisník*, protože jemu je poskytnuto pojištění na ochranu jeho majetku.

Říká se tedy nyní *pojistník* všeobecně o osobě, která dá něco pojistit, t. j. do pojištění návrhem vlastní rukou podepsaným přihlásí a přijetím pojistky smluvní závazek uzná a platiti pojistné se zaváže. Pojistník je tedy návrhověl před vyřízením smlouvy.

Jistě je leckomu odvození toho slova záhadné, a proto připojím vzorec, podle kterého si je můžeme odvoditi. V každém právním jednání, označeném základním slovesem, jmenují se obě smlouvající se strany, jakož i věc, o kterou se smlouvají, i samo jednání jmény odvozenými od onoho základního slovesa, takže je tu rodina pěti slov. Za příklad volím právní jednání zvané latinsky *cessio* a jeho české adekváty.

- a) Základní sloveso: *cedere* — postoupiti;
- b) název jednání: *cessio* — postup;
- c) označení smluvní věci: *cessus* — postoupený;
- d) název první jednající strany: *cedens* — postupce;
- e) název druhé jednající strany: *cessionarius* — postupník.

Postupník je tedy ten, komu se něco postupuje. Takovým způsobem jsou utvořeny i jiné názvy právních jednání a podle toho vzoru vzniklo i naše slovo *pojistník*, a znamená tedy toho, komu se něco pojišťuje. Místo výrazu *pojistník* se někdy vyskytuje opis *pojistný zákazník*.

Mezi slovy *pojistník* a *pojištěnec* je docela podobný rozdíl jako mezi *pojistný* a *pojištěný*. Vedle názvů *pojištěný* (*pojištěnec*) a *pojistník* vyskytuje se ještě termín *obmyšlený*, t. j. v osobním pojišťování ta osoba, v jejíž prospěch je pojištění určeno.

Jiří Haller: Mimo co, kromě čeho.

Táže se nás jeden čtenář, je-li mezi předložkami *mimo* a *kromě* významový rozdíl. K této otázce ho přiměl matiční Brus jazyka českého z r. 1894, neboť v něm se učí (na str. 181): »Připomenouti sluší, že *mimo* s *ak.* připojuje, *kromě* s *gen.* ubírá, vyjímá. *Mimo jiné dary dostal* znamená: *k jiným darům dostal*, kdežto: *Kromě pěti vojinů všichni se vrátili* je tolik co: *vyjma pět vojinů.*« V novějších učebnicích se však rozdíl mezi oběma předložkami nečiní. Tak na př. v Ertlově zpracování Gebaurovy Mluvnice české 2, 1926, 202 je význam předložky *kromě* určen takto: »Znamená (místně, jen arch.): stranou od čeho; přeneseně: vyjma něco, mimo něco.« O předložce *mimo* se pak praví (t. 203): »Ve významu původním (místním) znamená: míjeje něco, stranou něčeho; z toho se vyvíjí význam = nehledíc k tomu, t. j. buď = nad to (na př. *mimo to*), anebo = proti tomu (na př. *mimo nadání*)«. Na str. 221 se mezi předložkami souznačnými výslovně uvádí: »Cesta blátivá a *k* tomu úzká; = *mimo* to; = *kromě* toho; = *při* tom« (ve vydání z r. 1914 je ještě připojeno *nad* to). F. Trávníček v svém vydání Gebaurovy Příruční mluvnice 1930, 372 opakuje původní výklad Gebaurův z r. 1890 (je to obměna definice Žikmundovy, Skladba jaz. čes. 186, 238): »Genitiv s *kromě* vyslovuje, co od čeho je odloučeno, z čeho je vyloučeno atp.« U předložky *mimo* tu není význam definován; ale z příkladů je vidět, že ani zde se nečiní rozdíl naznačený Brusem, neboť čteme hned vedle sebe na př.: Neví o tom nikdo *mimo mne a tebe*. — Říká to *mimo jiné* také XY (novočeskými příklady nahradil Trávníček Gebaurovy doklady archaistické). Na str. 247 ve výkladu o přísl. určení míry, vyjadřujícím omezení, čteme také doklad: Všichni se zachránili *kromě jednoho, mimo jednoho, vyjmouc jednoho*, tedy obou předložek je tu užito jako slov úplně souznačných (týž příklad je už ve vyd. z r. 1890 na str. 21, § 304, 4c; v Ertlově vydání Mluvnice české je na tomto místě uvedena toliko předložka *kromě* a *vyjma*). Ani v jiných pomůckách neshledáváme, že by se rozlišoval význam těchto dvou před-

ložek; na př. v Mašinově Slovníku čes. vazeb a rčení 1924, 74 se uvádí u předložky *kromě* toliko význam ‚vyjmouc něco‘ a na str. 85 u předložky *mimo* význam ‚kolem‘ a ‚vyjma, vyjmouc, kromě‘, tedy význam připojovací tu není ani doložen. Ani v dosavadních ročnících Naší řeči není nikde zmínky, že by se mělo dbáti rozdílu ve významu těchto dvou předložek.

Mohli bychom tedy už podle shody v nejnovějších učebnicích českého jazyka souditi, že rozdíl mezi předložkami *mimo* a *kromě*, který viděl Brus, v dnešním jazyce neexistuje. Avšak když už nám byla tato otázka dána, pokusíme se aspoň několika doklady naznačiti, že předložky *mimo* a *kromě* byly a jsou dosud výrazy souznačné.

Při výkladu o předložce *mimo* nám poslouží **podrobný** článek V. Flajšhanse v Sborníku filologickém 1, 1910, 165n. (*Mimo*. Studie syntaktická). V něm jsou mimo jiné rozebrány a hojně doloženy všechny významy příslovce a předložky *mimo*, jak se jeví z písemných dokladů; podáme stručný přehled hlavních významů a připojíme jen několik dokladů (většinou z materiálu Slovníku jazyka českého) a poznámek.

Jako **příslowce** se spojuje *mimo* nejčastěji se slovesy pohybu (*jíti, choditi, běžeti* atd.) a se slovesy *pustiti, hoditi* a pod.; znamená ‚stranou něčeho‘ (týž význam má i v polštině), na př.: Jestliže aneb já pominul bych jej (kámen) bera se k tobě aneb ty šel by mimo BPraž. 1. Mojž. 31, 52. — Já jdu právě mimo, zaslechnu tvůj žalostivý hlas 1822 Klicpera, Hadrián 8. — Uslyšeli rytíři mimo jedoucí její zoufanlivý hlas 1820 Klicpera, Blaník 215. — Kde Málka chtěla, loďka se zastavila, kde chtěla, letěla jen mimo 1874 Hálek, Sp. 8, 1910, 27. — Vtiskl si v paměť, co se dalo vtisknouti, pustil mimo, co se mu nezdálo 1859 Hálek, Sp. 1, 1905, 245. — Škoda každé rány, která padne mimo 1902 Herrmann, Na růz. adr. 184 (podobně též v lidovém usu). — Upadl by (Aleš) z kruhu svého na čas mimo 1902 V. Mrštík, Moje sny 1, 34. Novočeské složeniny *mimojdoucí* a *mimochodem* vznikly z takového spojení příslovce *mimo* se slovesem; dnes se klade příslovce *mimo* zpravidla až za sloveso. Ve významu ‚kolem‘ je toto příslovce archaismus (viz výklad J. Zubatého v NR. 13, 1929, 158 a předtím už 1, 1917, 287; 2, 1918, 93 a j.), stejně jako sloveso *míjeti* ‚jíti okolo‘. — Příslowce *mimo* mívá ještě jiné významy, ale o těch pro větší přehled promluvíme až na konci.

Jako předložka se 4. pádem má *mimo* několikery význam:

1. Ve významu místním označuje předmět, podle kterého děj směřuje = stranou, podle, okolo, kolem, na př.: Král s nimi *mimo* Žitavu na Tatery jede DalC 137b. — Jdouc *mimo* Hůrku, vtiskla mu jednu kytíčku do spoutané ruky 1870 Hálek, Sp. 4, 1906, 119. — Vlastní zisk *mimo* sebe pustiti 1785 Kramerius, Dom. postila 216. Stejně jako příslovce, je i předložka *mimo* ve významu 'okolo, kolem' dnes už archaismus, viz NŘ. I. c., Gebauer-Ertl 2, 203 a Gebauer-Trávníček 372.

2. Ve významu vylučovacím označuje předložka *mimo* předmět, *mimo* který v myšlenkách jdeme, kromě kterého ještě lze (nebo nelze) uvést předmět jiný, na př.: Nebo kto bůh *mimo* Hospodina? nebo kto buoh kromě Boha našeho? ŽPod. 17, 32. To je tedy onen význam, který podle matičního Brusu předložce *mimo* nepřísluší. Vidíme však, že už v staré době se tak předložky *mimo* užívalo; právě citovaný doklad z žaltáře Poděbradského je po té stránce velmi poučný, neboť v něm stojí obě předložky vedle sebe v témž významu. A tak tomu bylo i v dobách pozdějších, jak ukazují Flajšhansovy doklady, a je tomu tak až podnes, na př.: Ale nade všechno milo jim bylo všem, *mimo* matku, která je nerada poslouchala, když začala babička povídat pohádky 1855 Němcová, Babička 208.

Na pohled se tedy zdá podivné, že může mívati předložka *mimo* dvojí význam zdánlivě opačný: jednak vyjímá, jednak připojuje. Avšak tato rozdílnost významu nezáleží v předložce samé (ta má vždycky význam vylučovací), nýbrž v situaci, v níž se jí užije. V podstatě jde o trojí případ: a) buďto stojí předložka *mimo* ve větě záporné, vylučuje ze záporu (kvantitativního) a má význam kladný, na př. *mimo* mne tam nebyl nikdo (t. j. nikdo tam nebyl, jen já jsem tam byl); nebo b) stojí ve větě kladné, vylučuje z kladu a má význam záporný, na př. *mimo* mne tam byli všichni (t. j. všichni tam byli, jen já jsem tam nebyl); anebo konečně c) stojí ve větě kladné, vylučuje z kladu, ale nepopírá a má rovněž smysl kladný, na př. *mimo* mne tam byli ještě čtyři lidé (t. j. byli tam čtyři lidé a já jsem tam byl). Ve všech třech případech však je též smysl vylučovací, jenom situace je jiná a působí rozdíly ve významu větného spojení. Výsledek toho je, že se někdy předložkou *mimo* něco odněkud skutečně vyjímá ve smyslu kladném nebo záporném, jindy se jednota celku

ruší jen zdánlivě: ve skutečnosti se tu vlastně celek skládá, a to v témž smyslu jako při spojení slučovacím anebo stupňovacím. Proto můžeme na př. na otázku »Víš to mimo tebe ještě někdo?« odpovědět buď »Mimo mne to neví nikdo« anebo »Mimo mne to ví ještě X.«, avšak nemůžeme říci »Mimo mne to vědí všichni« (t. j. všichni to vědí, jen já ne), protože tomu brání sama situace (odporovalo by to smyslu otázky).

Máme tedy vedle sebe tyto případy:

a) Mimo něž ničeho nezbylo Kat. 1776. — Mimo drahou Běločinu žádných sester, žádných bratrů nemám 1828 Klicpera, Almanach 91. — Mimo malého hochy nikoho jsme nepotkali 1878 Arbes, Romanetta 1, 70. — Po široširé hladině nic mimo promyk hvězd nezírá 1836 Mácha, Máj (Sp. 2, 1907, 106). Sem třeba počítati i příklady, v nichž je zápor vyjádřen jiným způsobem než záporkami *ne-* a *ni-*, na př. řečnické otázky (srov. stč. doklad už citovný: Kto bůh mimo Hospodina?); v nich se možnost obojího pojetí při předložce *mimo* projevuje zvláště zřetelně, neboť můžeme interpretovati buď »kdo je bůh vyjma Hospodina?«, t. j. nikdo není bůh vyjma Hospodina, anebo »kdo je bůh vedle Hospodina?«, t. j. Hospodin je bůh a kdo ještě?

b) (Vršovice) zhubili sú mimo těch (!), kteří do Polska ... utekli Pulk. 79a. — Ženské (mimo správcovu) 1889 Klicpera, Almanach 210 (scénická poznámka). — Milo jim bylo všem, mimo matku 1855 Němcová, Babička 208 (viz doklad citovaný už výše). — Stejně pomalý, mimo malé výjimky, je Hlaváčkův verš 1930 Soldan, K. Hlaváček 119. Příklady tohoto typu je v starší době poskrovnu a zdá se, že ani v době nové jich není mnoho.

c) Z nejstarší doby nemáme dokladů dost spolehlivých. Jungmann cituje z 16. stol. příklad: Pakli se vám co jiného zdá mimo toto učiniti, pověz každý svůj úmysl svobodně Solf. 39, t. j. vedle toho, nad to. — A z Komenského: Jestliže se co mimo vejvažek přivře, přivržek jest Janua 768. — Jiné příklady: Panství jeho se na krajinu Senaar a Babel vztahovalo, v kterém on mimo města Babylon (!) ještě tři jiné (!), totiž Arach, Akad a Challanne, vystavěl 1770 Krátké uvedení k příběhům 1, 40. — Mimo toho (!) jsou i Teplice na některých místech 1778 Tábořský, Vypsání země čes. 12. — A mimo to, považte, že vám jinak nejsme vstavu (!) zaplatiti 1820 Klicpera, Div. 1, 84. — V malé hospůdce v odlehlé ulici, kde jindy mimo čtyř (!) při tenké svíče v karty hrajících osob v ty

doby jen zřídka jiný host se objevil, bylo plno 1846 Rubeš, Obrázek ze živ. (Sp. 1906, 219a). — Všecko, co se mimo to s ním dalo, to zcela mimo jeho dbalost stálo 1859 Hálek, Mejrima (Sp. 2, 1905, 315). — Měl na zámku svobodný byt a mimo to ještě měsíčně něco peněz 1835 Mácha, Cikáni (Sp. 1, 1906, 106). — Mimo tyto věci měla babička v přítruhličku dva růžence dotýkané 1855 Němcová, Babička 19. Z nejnovější doby si čtenář sám najde zajisté dokladů, kolik mu bude libo. Uvedené ukázky mají jen potvrditi, že se v předložce *mimo* spojuje už odedávna obojí význam (vyjímání i přičítání), a to, jak jsme viděli, má příčinu zcela přirozenou.

3. Z významu *míjení*, který nás přivedl k významu vylučování, vznikají ještě další významové odstíny. Obměna významu ‚vyjímajíc něco‘ je místní (a potom i přenesený) význam ‚vně něčeho‘, na př.: Nerostla-li by trudovatina mimo dřevnie miesto po kóži MamA. 27b. — (Páni) prosili krále, aby co nejdříve svolal sněm, ale mimo Prahu 1867 Palacký, Děj. 5, 2, 266. — Nezůstalo to tajno mimo školu, že byl Jaromír kárán 1861 Hálek, Komed. (Sp. 3, 1906, 13). — Selka někde byla mimo světnici 1873 Hálek, Na statku (Sp. 7, 1906, 99). — V domě podají si (obě strany) ruce. Mimo dům však trvají i dále spory a rozdvojenost 1900 Lieh, Píseň míru 223 (Svět. knih. 178—180). — Pece stávaly tenkrát hu nás na moc místech... venku, ímo (t. j. mimo, s disimilačním zánikem souhlásky *m*) stavení Baar, Chodské pov. 73. — Mimo své povolání havířské... vynikal uměním vzácným, vyřezával a maloval daráky na jesličky 1903 Bouška, Vánoce 7. — Podlahy byly vždy navoskovány, denně flanelem otírány, na něž Felíček mimo rozestřený koberec nesměl vstoupiti 1924 Herrmann, Fel. román 1, 8.

4. Další přenesení tohoto významu můžeme spatřovati v starých ustálených spojeních jako *mimo právo*, *mimo řád* (odtud nč. *mimořádný*), *mimo obyčej* (srov. nč. *kromobyčejně*), *mimo vůli* (odtud nč. *mimovolný*, a napodobením též *mimoděčný*, *mimoděk*), *mimo nadání* (též novočes.) a pod., která mají význam ‚vně práva‘ atd. nebo také ‚proti právu‘ atd. (smysl odporovací), na př.: Či sem... jáz byl křivě súde, mimo právo dary bera? AlxBM. 8, 18. — Že by se jim mimo řád a právo ublížiti mělo Solf. 24. — A ti mimo obyčej jiných obecních lidí hlavy a brady sobě holé Mill. 51a. — Druhý hříech učinila (Eva) neposlušenstvie, neb mimo prikázanie božie TkadIS. 10b. — Mimo mou naději, mé domnění, mínění

Vesl. (Jungmann s. v.). — Mimo nadálost naši myslivec přinesl ptáka Pís. arch. 1647 (Křemen, LF. 44, 1917, 333.) — Věci zrajou mimo nadání 1861 Hálek, Muz. Lid. (Sp. 1, 1906, 413). — Mezitím přihodila se v zemi uherské mimo nadání katastrofa krvavá a hrůzoplňná 1887 Palacký, Děj. 5, 2, 267. — Mimo všecku pozornost, kterou zpytatelé měřice vejšky vynaložili, nalézá se ve výpadcích mnoho nesrovnalosti 1821 Krok 1, 2, 104 (J. S. Presl). Podobná jsou též spojení, v nichž má předložka *mimo* téměř význam ‚bez čeho‘, na př.: Viz tedy, kolikráté jsi ty mimo, anobřž naproti vůli boží stvořených věcí... zle užíval 1772 Muška, Osm sv. dní 65. — Mimo slib zvláštní a sám pro sebe pod správou svého faráře neb pastýře duchovního jeden každý dokonalosti křesťanské nabýti může 1833 ČČM. 196. — Proti zatmělým a mlhavým očům (!), aby si jasné oči měl a dobře viděl, mimo pracného lékařství (!) 1771 Tonsoris, Rada lékařská 17. — Jestliže by ten díl kterejž kolivěc (!) buďto Matěje Strniště anebo Jiříka Kobylky ku prodaji přišel, tehdy aby jeden mimo druhého neměl moci prodati Pís. arch. (LF. 44, 1917, 236).

5. Z téhož počátku vyrostl i stupňovací význam ‚nad to‘ nebo ‚než‘ při komparativu a superlativu, častý v starší době, na př.: Mimoňž (= mimo nějž, t. j. nad nějž) mocnějšího nenie Kat. 2390. — Mimo pět dní déle živ nebudeš Pass. 391 (t. než pět dní). — Správu měli nejlepší, nerci-li mimo tyto, ale mimo všecky země na světě Harant (viz Jungmannův slovník s. v.). Často stávala předložka *mimo* v tomto významu u příd. jména *jiný* a při zájmeně *všechn*, na př.: Krásný byl mimo jiné ŠtítBrig. 76 (t. nad jiné). — Lidé služební chtějí nepořádně býti ve cti mime (t. mimo) jiné Štít. uč. 896. — A pakli co máš mimo jiné, tiem jsi více povinen Bohu ŠtítBud. 199. — Mimo vše potřebno jest (ante omnia) ŽKlem. Athan. 1. — Tě vzvoli mimo všechno v světě Hrad. 34b. — To měj mimo všecko jiné na paměti (prae omnibus) Otc. 95b. Ale i jindy mívala předložka *mimo* význam stupňovací, na př.: Ustavíu toho jistého mimo krále ŽKlem. 88, 28 (t. nad krále). Svátého Jana Kristus miloval mimo svátého Petra ŠtítB. 138 (t. j. nad sv. Petra, více než sv. Petra). — Jichžto čieslo bylo mimo padesát (ultra quinquaginta) Kar. 376b. — Baby jedna mimo druhú mistrují svá kúzla Štít. Kn. š. 93. — Kněží... jiného roucha posvátného užívají mimo to, kteréhož on (administrátor)... užívati obyčej má Skála (Tieftrunk) 2, 46 (t. j. než to, kteréhož...). V tomto významu se v nové češtině předložky *mimo* už neužívá; novočes. spo-

jení *mimo jiné*, na př. řekl mimo jiné, že . . . , má jiný význam než stejně znějící spojení staročeské.

6. Podobné významy mívá *mimo* též jako příslovce a připojuje se k výrazům rozličným (podle Flajšhanse, Sbfil. 1, 172, je to způsob teprve novočeský), na př.: Na vaši příměluvu buďž tedy Zachariáš Partes — jemužto však mimo v literách a v hudbě všecko jiné cvičení, obzvláště ve zbrani, zapovídám — učitelem 1829 Klicpera, Almanach 311. — Mimo do kostela nejde po celý den nikam 1844 Rubeš, Harfenice (Sp. 1906, 190a). — Žádný se nás neptal, řekl mladší (cikán), a mimo co jsme se zde zdrželi, nezastavili jsme kroků svých 1835 Mácha, Cikáni (Sp. 1, 1906, 131). — Mimo v řezbách okrasných vidíme plody výtvarného umění také na japonském bronzu a japonské keramice 1876 Neruda, Studie krátké 2, 211, atd.

Je tedy vidět, že je v předložce *mimo* obsažen obojí význam, „vyjímání“ i „připojování“, už odedávna, ba že — proti učení matičního Brusu — je význam vyjímání dokonce mnohem bohatěji a v četnějších odstínech doložen než význam připojování.

Předložku *kromě* můžeme probrati takřka krok za krokem v týchž významových kategoriích, které jsme shledali u předložky *mimo*. Jen pro první význam adverbialní a pro významy místní, podle, kolem okolo, nenacházíme dokladu; vysvětlení je v různé etymologii obou předložek. Avšak význam 2), o který nám zde jde především, je doložen všemi třemi svými případy, na př.: a) Nižádnýť nezahyne kromě tebe (praeter te) Otc. 19b. — Darius poroučí žádného jiného Boha krom sebe nectíti 1770 Krátké uvedení k příb. 1, 21. — Ač tolik vod bývá pojato svatým jezerem, nicméně kromě jediného více odtoků se neznamená 1831 Krok 2, 424. — Nikdo kromě snad počestného Maďara neřekne Praha město, nýbrž město Praha 1924 Naše řeč 8, 139 (V. Ertl). — b) K komu jinému volati budu kromě tebe Modl. 14a. — (Máme biskupa) nám podobného kromě hřichu 1778 Výtah katech. arcib. 16. — Slečinky byly, krom několika obligátních steif- a reifroků, lehounce oblíknuty jako na pouť 1847 Rubeš, Putování (Sp. 1906, 128b). — Všichni obecní starší krom pověstného V. Žabky a jeho tři pavézníků zhostili se svých úřadů 1900 Lier, Pís. míru 76. — Na voze seděly kromě selského vozky tři osoby 1889 Herben, Do třet. 83. — c) Krom dotčených jiných pevností několik mají Harant (Jungmann s. v.). — Krom toho darové Duchu sv. nevyhnutelně potřební

jsou 1775 Kázáníčko 20. — Kromě té (sukně) bylo tam jen několik kousků prádla chatrného 1857 Němcová, V zámku a podz. (Sp. 4, 1906, 25). — Kromě syna učitele ... měla ještě dvanáctiletého Lojzika 1897 Jirásek, U nás 1, 62, atd.

Podle dokladů, které máme po ruce, se zdá, že poslední význam je nejmladší, avšak přes to všechny tři případy mají už historii velmi dlouhou a ani dnes se nemusíme žádnému z nich vyhýbat.

Rovněž význam 3) je doložen u předložky *kromě*, na př.: Aby se ubezpečil kromě své země jsa Pulk. 62b. — V tom okamžení začalo slunce tak náramně krom ohrady pálit, že hřebci ještě rádi do chladné ohrady pospíchali 1845 Němcová, Nár. bách. (Sp. 5, 1906, 193). — Kde koli kromě zdí městských se ukázali 1867 Palacký, Děj. 5, 2, 126. — Stodoly čili mlaty zhusta stávají krom dědiny v dlouhé řadě 1889 Herben, Mor. obr. 289. — Krom očí si jinačí t. 122 (rčení dialektické).

Význam 4) má rovněž doklady, na př.: Právem ini (t. ani) kromě práva Pis. arch. 1458 (LF. I. c. 230). — Vydírání peněz kromě práva jsou tady obyčejné (!) 1833 Krok 3, I. 82. — Jako blázen chodil, dokud se nedověděl, že jsem ho kromě přání blížích (!) rodičů odbyla Němcová, Cesta z pouti (Sp. 4, 1906, 431), atd. Dnes už je to způsob archaistický.

Význam 5) je na př. v těchto větách: (Darius) více kromě toho luda mějieše luda pěšieho AlxH. 3, 38. — Před králem nebieše strážě jiného kromě komorníka jediného DalC. 98 (tak posud v nové češtině).

Jako příslovce se vyskytuje *kromě* velmi hojně od nejstarších dob až podnes, na př.: Já se v tom sám dobře znaji, kromě že ť o svém jazycě tbaji DalC. 3b. — V tomto celém měsíci nejsem já bit pro mů vinu, kromě vyjmúce jedínú Podk. (Výb. II, 952). — Tak silně a prudce se (sokol) potrhuje, že nemůže ani zdržán býti, kromě s mnohou silou a mocí 1770 Zmeškal, Škola Job. 220. — Město Derbent jest stavění pevného a valného, krom že křivých a ouzkých, dosti však pohodlně dlážďených ulic (!) má 1833 Rozličenosti 11, 1a. — Zaplatit musíte, krom byste našel svědky, že ... 1894 Pittnerová, Od Žďáru 134, atd.

Třebas se tedy významy předložek *mimo* a *kromě* neshodovaly ve všech dobách ve všem všudy, je přece jen z uvedených dokladů zřejmé, že není příčiny nutiti se do rozlišování, ke kterému radí matiční Brus.

DROBNOSTI.

DÁMSKÝ BASÉN PRO PLAVCE. Na jazyk nesmíme jít s přísnými pravidly přesné logiky. Pak bychom nemohli mamince pochválit synáčka, jak je už veliký, slovy: »To je velký chlapeček.« Ale přece, když jsem četl mezi reklamami, že plovárna Na Slupi má »dámský basén pro plavce«, působilo to na mne velmi humorně. Je pravda, když slyším slovo »basén pro plavce«, nemám při tom nijak na mysli jen muže, právě tak, jako když řekneme, že diváci byli s představením spokojeni. Avšak ve spojení »dámský basén« a »basén pro plavce« mimoděk oba přívlastky kontrastují a slovo *dámský* tu působí, že jako plavce si zde představuji jen muže. Odtud ten komický dojem nesmyslu. Ovšem člověk by si za čas tomu spojení zvykl, ale protože je u nás »dámských basénů pro plavce« velmi málo, trvalo by to snad příliš dlouho. Bylo by tedy jistě lépe, neprovokovat zbytečně lidi k smíchu a žertům a říci jasně: »zvláštní basén pro plavkyně«.

B—a.

KOCANDA (NŘ. 17, 1933, 220). K naší poznámce o slově *kocanda* píše paní Lila Bubelová: »Vím, že se v některých krajích říká *kocati se* také ve smyslu ‚mazliti se, laskati se (milostně)‘. Vždycky jsem si na to vzpomněla, když jsem zahlédla někde stranou hospodu se jménem *kocanda*. Myslím, že lid dal *kocandě* její jméno v tomto smyslu.« — Možnost takového výkladu snad naznačila také NŘ. 8, 1924, 26 slovy: »Z tohoto *kocati* (= tlachati) vykládá pak Bartoš velmi časté pojmenování hospod (*Kocanda*, *Na Kocandě*) jako místností, kde se *kocá*, *tlachá*, není-li důvod pojmenování ovšem ještě horší.« O slovese *kocati se* ‚mazliti se‘ je na tomto místě rovněž zmínka, ale hned se poznamenává, že patrně nesouvisí se slovesem *kocati* ‚tlachati‘, nýbrž že spíše ukazuje na kmen *kot-*, obsažený v slovech *kocour* a *kočka* (m. *kočka*).

NEPITNÁ VODA (O. O.). Kladný tvar tohoto příd. jména (*pitný*) je odvozen příponou *-ný* a jeho základem je min. přičestí trpné na *-t* od slovesa *piti*. Kromě tohoto svého základu je utvořeno stejným způsobem jako na př. příd. jména *slavný*, *zápalný*, *slyšný*, *ohebný* a pod. (všechna tato přídavná jména jsou odvozena od infinitivního kmene bez jeho přípony kmenotvorné a mají význam trpné možnosti; shodají se tedy po stránce významové s příd. jménem *pitný* úplně). Všechna tato jména mívají i tvar záporný, na př. *neslavný*, *nezápalný*, *neslyšný*, *neohebný*; ba jsou v této kategorii příd. jména, která mívají jen tvar záporný, na př. *nesmírný*, *neoblomný*, *nezdolný*, *nedobytný*, *neodbytný*, tedy i příd. jména odvozená od přičestí *t-*ového. Proto nelze po stránce jazykové nic namítat ani proti výrazu *nepitná voda*; je utvořen zcela v duchu českého jazyka.

Odpovědný redaktor: prof. dr. Jiří Haller. — Tiskly Grafické závody
Neuber, Pour a spol. v Praze I., Bílkova 17.

Rejstřík k XVII. ročníku Naší řeči.

Sestavil J. Haller.

Slova a rčení chybná jsou vytištěna proloženým písmem. Zkratky: a j. = a jiné, a p., a pod. = a podobně, akus. = akusativ, č. = čeština, dial. = dialektický, fr. = francouzský, han. = hanácký, j. = jako, jaz. = jazyk, jm. = jméno, kř. = křesťní, l. = lépe, lid. = lidový, m. = místo, mor. = moravský, n. = nebo, něm. = německý, nespr. = nesprávně, os. = osoba, slc. = slovenský, spis. = spisovný, spr. = správně, stč. = staročeský.

A

aa, přípona studentských přezdívek 275
abeceda 123
aby; vzlétl, aby se už nevrátil, spr. a už se nevrátil 284
Adleita, Adléta, Adla, Adlička z Adelaid 47
afektivní změny hlásek 202 n.
Agnězka, Anězka z Agnes 47
Ajchlík (student. přezdívká z Eichel) 277
ák, přípona mužských jmen 6 n., 58; přechylování příponou akyně 10
akcesistka 95
aktualisace jazyka 79 n.; aktualisace jaz. básníckého 138 n.
akumulátorovna 58
Alois (skloňování) 219 n.
ampérhodina 58
ampérvát 58
analogie ruší účinky hláskových změn 203
analytické vyjadřování slovesného děje 99 n.; je nejasné a nehospodárné 229 n.
ání, přípona podst. jmen slovesných 126
aniž, aniž by kladeno po německém způsobu 254
Anny 48, 112, 199
antika v poesii Bezručově 131
apostatovati 60
argaláš (j. studentská přezdívká) 188
archaismy (u Wöhrla) 252

Archleb z Hartlieb 47
arivistní prostředí 60
asekurace, asekurační 289
augmentativa, viz zhrubělá slova
automatisace 79, 138 n.

B

b je kratší ve výslovnosti než p 169
ba, přípona podst. jmen 32
bačůvka 76
bachyně (z něm. Bache) 7
Bártů, příjm. ženské 256
básnický jazyk a jazyk spisovný 138 n.
básnický výraz, jeho spolejitost s osobností básníkovou 129 n.
Bauše, příjm. 4
Bedřich z něm. Friedrich 47
během; během roku a do roka 158
běleti 96
Belgická antarktická výprava, spr. belgická 285
bělkyně, stč. 11
běsyně, stč. 5
bez, předp. novočeských výrazů složených 106
bezceckyně, stč. 7
bezdětkyně, stč. 7
bezohledný 206, 212
bezpodstatný 79
bezprostřední 206, 212
bezüčelný 206, 212
bezüčelný, nespr. položeno m. marný, bezvýsledný 254

bezustání, spr. bezustání 255
bezvýsledný 79
běžkyně 11
biřl, biřlř (student. přezdívká) 278
Blanka, kř. jméno 137
blaze jako substantivum 201 n.
bleskojistka 58
blikavý, spr. blikavý 59, 255
blýskání (k blýskati se) 232
bohakyně 11
bohatkyně 9
bohatost jazyka 15 n.
bohemistika, její úkoly 14
bohyňář, slez. 5
bohyně 5
bohynník, stč. 5
bohyňovati, stč. = předpovídati 5
bočník, termín elektrotechn. m. dřívějšího šunt 24
borkyně 11
božec, val. 5
brachylogie násilná 284
brakyně, brákyne 7
Brambůře (student. přezdívká m. Brambora) 276
bránský; Bránský chlum a pod. 2; srov. Břvany
Břany v. Břvany
bratřová 74
bratřovkyně 9
brus a ženy 20 n.
brusičství české, jeho kritika 105 n.
Břvany, místní jm. 1 n., 95

bryndal, přezdívká profesorovi 280
brzlík (student. přezdívká) 187
Brzvany v. Břvany
Brzvany 95
Bůh-Buchtová 159
Buchtová, Buchtelka 159
býti, nespr. při slovese zdáti se 89, 254; jsou tomu dvě léta, spr. je 254; byl cítit pach karbolky, spr. bylo 142; býti s dat. a infinitivem (je mu bojovati, není je vysvětlovati a pod.) 284; v opisech j. to je proveditelné a pod. 99
bzučák 58

C

c (výslovnost) 170
caba, slc., cába, dial., cabach, dial., cabera, laš., cabice, cabina, cabka, dial., cábřit, dial., cabrlaf, mor., cabrny, val., cabulena, dial. 126
cafúr 125
cambati, dial., camboří, cambrlaf, mor. 125 n.
cap, cáp, čáp, interj.; cáp, dial. (táp, tlapa); cápa, dial. 126
capárovati, dial. (hodně daleko jíti) 126
cápati se 126
capek (batolátko) 126
capkař, dial. 126
cápoty, jihočes. 126
če, přípona mužských jmen; přechylování příponou -kyňe 9
cebík, mor. 126
cenný (výslovnost zachováva dvojí n) 175 (3, 135 n.)
ci, přípona přídav. jmen 289; příd. jména s touto příponou v doplňku bývají nesprávná 99, 100 n.; často znějí neobratně v přívlastku 101
cibek, stč. 126

cibra, dial. 126
Cibulka, přezdívká profesorovi 280
cibunka, dial. = housátko 125
ciemání 253
ciesářová, císařová 73
ciesářovna 77
cimbolec, čes., cimbolek, slc. (rampouch), cimbrlaf 126
citoslovce; čmčm záklaudem studentských přezdívek 276
citové prvky ve vývoji jazyka 202 n.
cizí, epitheton charakteristické pro Bezruč 180
cizí jména křestní a příjmení 112 n.; cizí jména zeměpisná 114; pravopis cizích jmen 190 n.; skloňování cizích jmen s koncovou sykavkou 219
cizí slova v češtině 60; v odborném názvosloví 59; srovnání s polštinou 59 n.; cizí slova zbytečná 177
cizozemkyně 8
côbrař, slc. 125
ctitelkyně 8
ctnostněti 96

Č

č (výslovnost) 170
če, přípona termínů elektrotechn. 58
čabalák, han., čabařit se, dial., čabor, dial., čabřit, dial. 126
čáp 126
čáp, cáp, cap, interj. 126
čapatý, dial. (nohatý), čápek, dial., čapkař, dial. 126
čárka v novočeských skupinách slovních 102 n.; před jako, než 255
čas; po čas prázdnin není vždy totéž j. o prázdninách 158

čas slovesný, viz minulý, budoucí, přítomný atd.
čč (výslovnost ve spojnicích j. nač čekáme a pod.) 175
če, přípona studentských přezdívek 275
čeberif, slc. 126
čěče (zkomolením z člověče) 167
Čech, nom. Češi m. Čechové v školních úlohách 128; nom. Češi jako apelativum 128
Čechyně, domažl. m. Češka 6
čěpě, stč. (volavka) 126 (14, 54 n.)
čeština, viz spisovná čeština
čeština úřední 95 n., 127 n., 288
četba, slovo nové 32
čiba, dial. 126
čiepě, stč. 126 (14, 54 n.)
Číman, přezdívká profesorovi 280
činiti (základ čin) 260; činiti pozorná, spr. upozorňovati 263
činný; činné napětí, elektrotechn. termín 25; viz jalový
číslovky, skloňování 158
čistiti 96
čistota historická, viz historická čistota jazyka; čistota češtiny 217 n.
Čižoun m. Čížek (student. přezdívká) 275
členkyňa, slc. 8
čmčm! citoslovce ze student. mluvy 276; přezdívký odvozené z něho čmče, čumče, očamčce 276
čtenie, stč. 32
čtyrřuký (výslovnost) 175
čuba, čubka 126
čubař, mor. 125
Čutala, student. přezdívká m. Kubala 274

D

dada, přechodník slovesa
dát 18
dámský básen pro
plavce, l. zvláštní ba-
sen pro plavkyně 300
dárkyně 10
dát, časuje se podle děla-
ti 158; přechodník dada,
daje 18, 178; dát si
něco líbit, správně
strpěti (nevhodná úpra-
va lid, nechati si něco
líbit) 263; dát si
chutnat, spr. pochut-
nati si 263
dativ u slovesa býti, viz
býti
dávno — dlouho 87
debatovati, slovo cizí, ale
nezbytné 260
děckyně (fem. k slovu
děčko) 7
dědouka (babička), dial.
76
dědová, dětková = bába
(dial.) 74
deformace v jaz. básnic-
kém 138 n., 143 n.; v ex-
presionistickém slohu
244 n.
dělávati 258
dělení slabik 30
deminutiva, viz zdrobně-
lá slova
Dětřich z něm. Dietrich,
Theodorich 47
děva, původ slova 29
deverkyňa, slc. (mužova
sestra, zolva) 8
dialekt, viz nářečí
dialektologie 122
divadelní výrazy v jaz.
sportovním 256
divoký a výrazy souznač-
né 87
=dlo, přípona jmen z elek-
trotechn. názvosloví 58;
kvantita slov s příp.
=dlo 208, 215
dlouho — dávno 87
dloužení emfatické 32
dlužiti = dělati dlh; ve
významu »býti dlužen«
je nesprávné 260

do, předložka; do roka a
během roku 158
dobrodinkyně 9
dobroditelkyně 8
dobrotkyně 11
docílit 79, 106, 206,
213 (slovo utvořené ne-
česky) 261
dochtorkyně, doktorkyně
dial. 8
dojiti, souvisí etymologic-
ky se slovem děva 29
dokolečka, spr. do
kolečka 255
dolkyně, dial. (k mask.
dolák) 10
dominanta v díle básnic-
kém 139
doplňk; instrumentál
v doplňku přes míru 142
dostih, elektrotechn. ter-
mín 25, 56; viz předstih
dotyk, viz kontakt 25
dozorkyně 10, 11
drakyňa, slc. 6
dražďidla, spr. draž-
didla 285; 50
drobný — malý 87
držák 58
držba, slovo nové 32
držitel 79 (viz vlastník,
majitel)
Dudu, studentská pře-
zdívka pro dívku 137
důchodňová 73
durativa zbytečná 258 n.
důraz v přirovnání 267 n.
(viz intonace); důraz
»fonémátový« 268
důsledek 79
dvojjazyčnost 148
dynamika českého slove-
sa 97 n.
dynamotor 57

E

e moravské (úzké) a e
pražské (širší) 165; e, é
ve výslovnosti 167
é se užívá v lid. mluvě v í
(okénko — okýnko) 164
=ec, přípona jmen muž-
ských; přechylují se
příponou »kyni 8 n.
=ek, příp. mužská (při pře-
chylování) 7

elektrisace 24
elektrotechnické názvo-
sloví, viz názvosloví
Elhenice 3
elipsa slovesa 272
elměr, zkrácenina z elek-
troměr 57
embryo (v student. mlu-
vě jako přezdívka) 275
=enec, přípona jmen 44
epitheton, jeho ráz a vý-
voj 129; funkce epithe-
ta 130; epitheton v řeči
obyčejné a básnické
130 n.; epitheta barev-
ná 131 n.; kontrast
v epithetech 132 n.;
epitheton u P. Bezruč-
e 129 n., 178 n.; barevná
epitheta 178 n.; symbo-
ličnost Bezručových
epithet 179 n.; Bezru-
čova epitheta pro ženu
a lásku 180 n.; epithe-
ta hyperbolická a iro-
nická u Bezruče 181;
epitheton Bezručovo má
hluboký vztah k zážit-
kům básnickovým 182;
tvar Bezručových epi-
thet 182 n., epitheta
složená 183; epitheta
substantivní 183, pří-
slovcová 183; místo
epitheta ve větě 184;
hromadění epithet 184;
epitheton impresionis-
tické 233 n.
estetické hodnocení jazy-
ka 139 n.
etymologie lidová 3
eufonie (libozvuk) 176
eventuální, l. než případ-
ný 153
explosiva hlasivková
(»ráz«) 172 n.
expresionismus a impre-
sionismus slovesný 233
n.; 244 n.; poměr obou
lit. slohů 244; deforma-
ce jazyka v expresio-
nismu 244 n.; význam
slovesa pro expresionis-
mus 244 n.; expresionis-

tický naturalismus 245;
záliba ve výrazech pře-
mrštěně ostrých 246;
členitost věty expresio-
nistické 246; nominální
věty 246; zvuková strán-
ka expresionistické vě-
ty 246; přechodný ráz
expresionismu 246; ex-
presionismus v kompo-
sici 248 n.

expresivní slova 202 n.;
expresivní změny hlás-
kové 203

expresivnost v jazyce 122

F

fading, čes. chabnutí 24
falešný (u Bezruče) 180
farad (z Faraday), fara-
disace 57

filip; mítí filipa (původ
rčení) 221 n., 255

filologie a jazykozpyt 122
foném 62 n.; důraz »fo-
nématový« 268

fonetika 124, 161 n.; fo-
netika experimentální
(nespr. instrumentální)
169

fonologie 62 n., 124; fo-
nologie věty 264 n., při-
rovnání 264 n., rozli-
šných útvarů větných
271 n.; fonologická
funkce pauzy 66 n.

fotografovati, cizí slovo,
ale nezbytné 260

funkce jazyka 78 n.;
funkční rozlišení jazy-
ka 79 n., 82 n.; funkční
jazyk a funkční styl 80,
82; funkce estetická
v jaz. 138 n.; funkční
rozlišení jazyka 178

G

gážístka 95
genitiv přes spisovnou
míru 254; místo gen.
příd. jméno přivlastňo-
vací 284

germanismy vžitě a zby-
tečné 53 n.; 105 n., 111,
217 n.; jak o nich smýš-
lel Gebauer 107 n. (po-

známka); germanismy
u sloves 262
gnz, změna v gñz 202 n.
gramblavý, slc. (nemotor-
ný) 135

H

h, výslovnost mezi samo-
hláskami 168

Hajany, žertovné místní
jm. 220

hamrník 286

Hansi, něm. hypokoristi-
kon 286

hantýrka zločinecká 123

Havle, příjmení 31

Havlů, příjmení (skloňo-
vání) 255

Havran, Havránče (stu-
dentská přezdívká m.
Havránek) 276

herkyňa, »herečka« (slc.) 9

heroický, herojský 19

historická čistota jazyka
13 n., 17 n.

hláska; změny afektivní
202 n.; důležitost fysio-
logické stránky při vý-
kladu hláskových změn
203; tvoření a spojová-
ní hlásek 123

hledáč 58

hlititi (uměle utvořeno
k pohltiti) m. pohlcova-
ti 258

hluchý a výrazy souznač-
né 87

hnáti 203

hnětu z pův. gneto 202

hnis a hnus 203

hnus a hnis 203

hoferkeň, hoferkyňa, dial.
8

hofmistryně, stč. 5

holkný, holtný (k něm.
Haltschaf) 7

Homér, Homr, příjmení
(v Bechyni), z Ham-
mer, Homr 286

Honza, asociace spojené
s tímto jménem 199

horakyně, domažl. 7

hore, dial. 158

hořký, epitheton u Bezru-
če 181

hospodářová (hospodská)
73

hospodyně, hospodyní
(stč.) 5

hostkyně 8

houštička, houštička 51

hraditi, významy původní
a přenesené 63 n.

hudákyně (ženský rod
k muž. hudák »hudec«)
7

hůl, skloňování 50 n.

husiarka, husiarkyňa (hu-
sačka), slc. 8

hvězda (v jaz. sportov-
ním) 256

yperbolická epitheta u P.
Bezruče 180

hypokoristická jména
křestní 198 n.

CH

chabnutí, čes. překl. angl.
fading 24

chlapkyně 8

chlapovna 77

chodákyne, stč. 6

chodivati 258

chodkyně, stč. (mask.
chodák, chodec) 10

Chorvatsko, l. Charvátsko
255

chutnati; dáti si chuť
na t, spr. pochutnati si
263

chvástavost, spr.
chvastavost 255

chvátiti m. uchvaco-
vati 258

chytrákyně 6

I

i, fonologický poměr hlás-
ky i a j v č. a slc. 62 n.;
výslovnost i a y 158,
168; kvalita i, í 168

iz, přípona slovesná 259
n.; odvozují se jí slove-
sa od jmen činitelů (ly-
žař — lyžařiti) 260; slo-
vesa typu činiti, zales-
niti 260 n.

iz kmeny, 7. pád pl. 51
izj (výslovnost) 171

impresionismus a expresionismus slovesný 233 n.; znaky impresionismu 234 n.; impresionismus zdůrazňuje představu věci a dojem z věci, nikoli věc samu 236; lišbuje si v neurčitosti 236; slova charakteristická pro impresionistický sloh 239; impresionismus v jazyce kritickém a essayistickém 240 n.; nehospodárnost a subjektivnost impresionistického vyjadř. 242 n.; úhrnná charakteristika impresionismu 243 n.

indukce — indukčnost 24

infinitiv, nesprávně stává při zdání se 89, 254; při slovese býti (není vysvětlovati, je mu bojovati a pod.) 298

inchoativa 3. třídy 259

instrumentál v doplňku přes míru 142

intelektualisace jazyka 78 n.

interpunkce 102 n., 255

intervenovati, čes. zakročiti 259

intonace 39, 123; intonace větých členů s pauzou a bez pauzy 69, 71; fonologická funkce intonace 69, 70; intonace impresionistické věty 242 n.; intonace přirovnání 266 n., jiných útvarů větých 271 n.

ironie v Bezručových epithetech 181 n.

irrelevantní 60

isace, přípona cizích slov 24

isolant, odborný název m. dřívějšího izolátor, izolace 24

isovati, příp. cizích sloves, zjednodušuje se v ovati 24

isolovati, čes. oddělit 259

iterativa nově vznikající 258; neobvyklá iterativa u Raise a u Vančury 258

iterativní deminutiva (přihovívat, pošíhovati a pod.) 258

J

j, fonologický poměr hlásek i a j v č. a slc. 62 n.; výslovnost 171

já; na mě, spr. na mne a pod. 255, 285

jako, spojka (v přirovnání) 264 n.; je slovem expletivním (při rozpachích a pod.) 267; čárka před jako 255

Jakši, příjmení 31 n.

jalový; jalové napětí, elektrotechn. termín 25; viz činný

Jan, Ján, Jana, Jána, z Joannes, Jochanaan 47, 48

Janků, příjmení (skloňování) 255 n.

Janů, příjmení (skloňování) 255 n.

jatkyně, „zajatá žena“ (mask. jatec) 9

jazyk obcovací 21 n.; jazyk, řeč, mluva 122; jaz. básnický a spisovný 138 n.; vývoj jazyků 125; viz též jednotlivá hesla: správnost, čistota, vytríbenost, pravidelnost, bohatost, stabilita, kultura, norma, žena, pravdivost, funkce, kultivovaný, lidový, básnický, spisovný

jazyková kultura, správnost, vytríbenost, viz kultura, správnost, vytríbenost

jazykozpyt 121 n.; jazykozpyt a filologie 122; jazykozpyt genetický a purismus 105

jedině, jediné 18, 178, 208 215

jedna dva c e t, spr. jedenadvacet 285

jednotlivkyně 11

Jenne, příjmení 31

jenž; z ně j ž, do ně j ž, spr. z něho, do něho 142

jezdkyně 9

Jiráni, příjmení 31

Jitka z Jutka, a to z Jutita 47

jmenné vazby 254; úloha jmenných vět v expresionistickém slohu 246; jmenné vyjadřování fn. slovesného 95 n., 97 n. jména cizí, křestní, podstatná, příbuzenská, umělecká, ženská, viz cizí, křestní, podstatná, příbuzenská, umělecká, ženská atd.

jméno; původ jmen z přezdívek 190

jo, městsky místo „ano“ 21

jsoucno 78

K

k, předložka; ku hvězdám, správně k hvězdám 90

ka, přípona slov z terminologie elektrotechn. 58

ka, přípona 7; přípona slov z názvosloví elektrotechn. 58

Kaco, studentská přezdívka 137

kalandérie, dial. (matička, amulet) 160

kalilogie 162; viz kultura zvuková

kalkul 60

kápo 277

Karči, student, přezdívka 137

katachréze 146

Kateřina z Katharina 47

katovka 76

Kaučký, příjm. 4

kázání (kvantita) 126

Kdokoli (studentská přezdívka) 186

kejkle; kejkle mi, spr. kejkli 254

keřasit, keřasovat (z doby válečné) 259

kilowatthodina 58

klapák 58

kluzadlo 58

- kmenosloví, viz tvoření slov
 kmenovkyně 9
 kmitna 58
 kňahňa, kňahyňa, slc. 6
 knapkyňe (k mask. knap ,soukenický tovaryš, soukeník') 8
 kňazovka, dial. 76
 kněhyně, zkracovalo se v knieni 6
 knieni, stč. 6
 kocanda (původ slova) 220, 300 (8, 26; 14, 111)
 kocati (tlachati; v. kocanda) 220, 300; kocati se (od kmene kot-) 300
 kocouch 220
 kocour (od téhož základu kot- j. sloveso kocati se) 300; Kocour Felix (j. student. přezdívká) 137
 kočka (m. kocka, od kme- ne kot-, který je též v slově kocour) 300
 kocharyna, han. (= farní kuchařka) 6
 komolení slov (j. čče a pod.) 167
 komposice Wöhrlova ro- mánu Jan Hus 246 n.
 komposita slovesná 263 n.
 komutovat, elektrotechn. termín 55
 koneckonců, spr. konec konců 285
 konkrétně, spr. kon- kretně 159
 Konrádova přísloví 28
 konstatovati, čes. zjistiti, zjišťovati 259
 kontakt v elektrotechn. názvosloví je něco jiné- ho než dotyk 25
 kontrolér, vůdčí, mnoho- násobný, termín elek- trotechn. 24
 kontrolovati, čes. dozíráti, přehlédnouti 259
 konvertovati, elektro- techn. termín 55; kon- vertovati ke kato- licismu 60
 kopaničiari (j. studentská přezdívká) 189
 Kopenda, Kopendini, Ko- pečky, Kopeček, stu- dent. přezdívký m. Ko- pečný 275
 korhelkyňa (z mask. kor- hel ,opilce') 8
 korona, elektrotechn. ter- mín 25
 korteš (j. studentská pře- zdívká) 188
 koštěný, nespr. místo kostěný 142
 koupadlo 51
 Koura (student. přezdívká z Kouřimský) 275
 králová 73, královna 77
 Kraus, skloňování 219
 krejčárek, přezdívká pro- fesorovi 280
 krejčouka, dial. 76
 krejčová 73
 kresba, slovo nové 32
 křestní jména cizinců, jak je psáti 47 n., 112 n., 190 n., 196 n. (v. 16, 273 n.); kř. jména v staré době 192; v mluvě stu- dentské 134 n., 185 n., 273 n.
 křídélka, spr. křídél- ka 158
 kritiovati, slovo cizí, ale nezbytné 260
 kročiti (základ krok) 260
 kromě, předložka s 2. pá- dem; její významy jsou shodné s předložkou mimo 292 n., 298; kro- mě j. příslovce 298, 299
 kromobyčejný 296
 krysašpina, student. pře- zdívká 276
 k r y t í škody, potřeby, l. brazeni 43
 k r ý t í škodu, potřebu, l. hraditi 41 n.
 k t o m u, spr. k tomu 255
 ku, předložka, viz k
 kucanda, kucat se, kucka- ti se, Kuckov, Kuckovo, slc. kucl, kucmoch, ku- couch 220
 kultura jazyková 11 n., 50 n., 77 n., 80 n., 105 n., 138 n.; kultura zvuko- vá 161 n.
 kupadlo 50 n.
 kupcovka, dial. 76
 kupčické žoky 253
 kupkyňa, slc. 9
 kvalimetr 57
 kvantita 123, 126 n., 167, 208, 215 n., 255, 285
 kyně, skyni, přípona pře- chylovací 7 n., 224; přistupuje přímo k tva- rům mužským 8, k muž- ským jménům na -ce 8 n., k mužským jménům na -ce 9 n.
 L
 lačněti 96
 lahký (slc.) podle fažký 202
 lakomkyně 9
 lampa 79 (viz svítidlo)
 lenochyně 6
 léto; lét ů m, spr. letům 285
 libiti, viz dáti, nechati
 libozvuk (eufonie) 177
 líceň, spr. líčení 32, 226
 lidová etymologie 3
 lidový jazyk a spisovný 83
 lidová rčení 30, 159 n., 220 n.
 límeček, termín elektro- techn. 58
 listovati 109, 206, 212
 logický 86 n.
 lotrkyňe, stč. 8; lotryně 6
 loučiti m. rozlučovati 258
 lyžariti, lyžovat (útvary mladé) 259, 260
 lyže, termín elektrotechn. 58
 lžička, termín elektro- techn. (= část žárov- ky) 58
 M
 m slabičné v slovech sedm, osm (výslovnost) 170

magnetisace, magnetovati 24
majír 275
Majírek, stud. přezdívká m. Mayer 275
majitel 79 (viz vlastník, držitel)
malicherničiti (u Šaldy) 260
Mastikulka, přezdívká profesorovi 280
matčín (výslovnost) 175
Matějka, Matiegka 4
měkký (výslovnost) 175
melodie řeči 123; odchylky v řeči pražské společnosti 167; melodie a přízvuk 176; pravidla většné melodie 176; melodie přirovnání 266 n.
merhyně (z něm. Mähre) 7
metafora v elektrotechn. názvosloví 58 n.; v impresionistickém slohu 236 n., 239 n.; v jaz. sport. 256; u Wöhrla 251
metath se, viz přesmyknutí
mez (mezek), stč. 7
mekyně, stč. 7
mho, opak ohmu 57
mijeti (u Nezvala) 143; ve významu »jítí okolo« je archaismus 293
mikrofarad 57
milostslečna 88
mimo, předl. se 4. pádem; její významy 292 n.; ve významu »okolo, kolem« je dnes už archaismus 294; je slovo souznačné s předložkou kromě, 292 n.; mimo nádaní 296; mimo j. příslovce 293, 298; ve významu »kolem« je archaismus 293 (13, 158; 1. 287; 2. 93 a j.)
mimoděčný, mimoděk 296
mimochoodem 293
mimojdoucí 293
mimořádný 296
mimovolný 296
ministryně 11

minulý čas m. budoucího ve větách časových 254
Miradlík; Očko Miradlík m. Mirko Očadlík (student, přezdívká) 276
Mirka, Mirko, Mirče (z Miroslav) 274
misterkyně, stč. 8
mistička, mištička 51
místní jména cizí (pravopis) 194 n., 200
místovzítí, přímouti, spr. posaditi se 263
místodržitel m. hrabě (v Pichlově překladu) 88
mistryně, mistřni (stč.) 5, 11
mluva, jazyk, řeč 122; mluva stavovská 123; rozdíl v mluvě podle pohlaví atd. 123; mluva dětská 123; mluva studentská 134 n., 185 n., 273 n.
mluvnice, vyučování mluvnici ve škole 154 n.
mluvnická shoda, viz shoda
mocnost smrti (zastaralé) 88
modlení (k modliti se) 232
modloslužebničiti 261
moment 60
Moravkyně 8
možný, často lépe než případný 153
mrně (student, přezdívká) 187
mudrákyně, stč. 6; mudrkyne, stč. 8
Mys kamenného srdce, spr. mys Kameného srdce 285
myšlénka, spr. myšlenka 90
mzák (honič nebo vlastník mezků), stč. 7
mzhyně, mzhyni, mezkyne, stč. 7

N

n se změkčilo v ň ve skupině gn 203
na, přípona jmen 58

nabízeti; nabízí m. nabízejí 81
nadproud, elektro-techn. termín 25, 57; viz podproud
nadšení (výslovnost) 175
nadto (výslovnost) 175
náhliti 88
náhodný a případný 150
nahraditi, nahrazovati 64
nahrazovati, nespr. m. nahrazovati 142
nalodovati se, spr. nasedati na loď 261
nájezd 32
nápadný 53
napětí linky, sdružené, uzlové, k uzlu 25, 56; nespr. napjetí 142
náramně (přízvuk) 175
nářečí v soukromém hovor 163; nářečí račické tořské (ukázka) 135 n. (pozn.)
náskok 32
náskoka, stč. 32
následek 79; následkem 79, 206, 212 n.
následkovati m. usuzovati (podle němčiny; 3, 208) 262
nasvátečnený m. oděný svátečně 262 (5, 153)
navagonovati zboží, spr. nakládati 261
návlačka 58
názvosloví odborné; snaha po vyjadřování co možná jednoduchém 261 n.; názvosloví elektrotechnické 23 n., 55 n.; srovnání českého názvosloví elektrotechnického s polským 59 n.; názvosloví pojistné 289 n.
názyv příbuzenské v jaz. indoevropských 28
nažiti m. obnažovati 258
nda, přípona 220, 275
ne tak, dial. m. natož, natožpak 45 n., 223
nebo-li, spr. neboli 158

nedobytný 300
negovati, čes. popíra-
ti 259
nechat si něco lí-
bit (v jaz. lidovém)
263
nehostinný, spr. ne-
hostiný 285
nejjasnější a pod. (výslov-
nost) 175
některý m. který, kterýs
koli 284
Nemanice, žertovné míst-
ní jm. 220
Němka, Němkyně 8
nemoc, skloňování 50 n.
neoblomný 300
neodbytný 300
neohlebný 300
neosobní vazba nespr. na-
hazena vazbou osobní
(byl cítit pach karbol-
ky m. bylo) 142, 254;
neosobní vazba nespr.
m. osobní (bylo zu-
žitkováno výka-
lů m. byly zužitková-
ny výkaly) 142
neotřasný, l. neob-
lomný 284
nepitný; nepitná voda 300
nepřechodná slovesa se
mění v přechodná 262
nepřítelkyně, nepřítel-
kyně 8
nenřímá, přímá a polopří-
má řeč (u Wöhrle) 252
neprobádaný, spr.
neprobádaný 285
neproveditelný 99
neslavný 300
neslyšný 300
nesmírný 300
nevěrný 9
nezápalný 300
nezdolný 300
nezmalichernělý (u Šal-
dy) 259
nezvratný děj, t. j. který
nelze obrátit (opak:
zvratný děj), spojení
nezvyklé 57
než, čárka se před ním
někdy píše zbytečně
255; má m. než..., spr.

než, mám než, mám jen
272
něk, přípona mužských
jmen; při přechylování
se nahrazuje příponou
-kyně 10
nivelisace jazyka 78
nižší (výslovnost) 167,
174, 175
nk se mění v ňk 203
Nobile (skloňování) 285
Nobilův 285
noha; v nohách, spr.
v nohou 142
nominální věty, viz jmen-
né věty
norma jazyková 19, 54, 77
n., 80 n., 108 n., 111 n.,
123, 206, 213; v jaz. bás-
nickém 138 n., 144 n.;
závažnost normy 81 n.,
108
nost, přípona jmen ozna-
čujících vlastnost 24
novákyně, stč. 6
novotvary v jazyce 78 n.,
96, 106; tvoření nových
sloves 257 n.; novotva-
ry básnické 139
Nový rok (jm. svátku)
285
ný, přípona příd. jmen
289, 300

O

o, předl. s 6. p.; o práz-
dinách není vždy totéž
jako po čas prázdnin
158
obdivovati něco
(vlivem něm. m. obdi-
vovati se něčemu) 262
obeslati sněm, spr.
poslati na sněm 262
obět; litovat obětí,
spr. obětí 285
obhospodařovati,
spr. obdělávati, vzdělá-
vati něco, těžiti z něče-
ho 262
oblíbený 9
obloukovka 58
obmyšlený (termín pojist-
ný) 292
obratně (poslati obra-
ně) m. obratem 81

obřilantovaný (m.
ověšený brilanty) 262
(5, 153)
obřině, obryňa dial. 6
obtulování 253
Očko Miradlika m. Mirko
Očadlík (student, pře-
zdívka) 276
odbourávaní ceny
(podle něm.) 262
odbřemeniti, spr.
zbaviti břemen 261
oddech (výslovnost) 175
odlistiti, umělý novotvar
96
odpinač 55
odporník, termín elektro-
techn. 24
odpůrkyně 10
odřikávaní roli (v jazyce
sportovním) 256
odstraniti 53, 106, 261;
odstraniti křivdu,
spr. napravit 261
odviseti, odvislý,
spr. záviseti, závislý 53
n., 204, 210
ohlebný 300
ohled; v tom ohledu
89
okresňová, choť okresní-
ho soudce (dial.) 73
okvítěň m. ozdobe-
ný kvítím 262 (5, 153)
Olbram z Wolfram 47
omilostniti, spr. dáti
milost 262
on; od něj, spr. od něho
142
opátka, slc. (abatvše) 8
opatrovka, slc. 10
opeřený 262
opět m. zase (než opět
dospěli m. zase dospěli)
284
opilý, viz vopilý
oplechovaný m. po-
bitý plechem 262 (5,
153)
oposita významová 202
orthofonie 161 nn.
osm, výslovnost 170
Osoba, studentská pre-
zdívka 137

osobní vazba nespr. m. ne-
 osobní (b y l čítit pach
 karbolky m. bylo) 142,
 254; vytlačena nespr.
 vazbou neosobní (b y z
 lo z u ž i t k o v á n o
 v ý k a l ů m. byly zu-
 žitkovány) 142
 osobní zájmeno 1. osoby
 (skloňování) 255, 285
 ostříti 96
 osvícenkyně 9
 ošatiti (utvořeno k šatiti)
 262
 otázka, otázanie (stč.) 32
 otdechnutie, otedchnutie,
 stč. 32
 otdych, stč. 32
 otklad, otkládanie, otlo-
 ženie, stč. 32
 otročiti 260
 ous, ouš, přípona stu-
 dent. přezdívek 276
 ova, přípona slovesná;
 odvozují se jí slovesa
 od jmen činitelů (učitel
 — učitelovati) 259, 260;
 přípona cizích sloves,
 m. isova 24
 ová, přípona žen. jmen
 72 n., 113
 Ovčí Ostrovy, spr.
 Ovčí ostrovy 285
 ovka, přípona vzniklá
 spojením přípon ová a
 ka 76
 ovlivniti 260
 ovna, přípona vzniklá
 křížením 76 n.
 ožralkyně 9

P

p, je delší ve výslovnosti
 než b 169
 pám (poam) z povídám
 167
 pamětně se učití m.
 nazpamět 159
 paničkovsky 47
 paprda, přezdívká profe-
 sorovi 280
 paprskovati (podle
 něm. m. zářiti) 262
 paradajka (student. pře-
 zdívka) 188

Pardál, studentská pře-
 zdívka 138
 parterre (v sportovní mlu-
 vě) 256
 passivum nelze vždy na-
 hradit zvrtným tva-
 rem slovesným 108
 pastorkyně 7
 Paule, příjmení 31
 pausa v novočeských slo-
 vech skupinách 33 n., 65
 n.; druhy paus (psycho-
 logická, psychologicko-
 semantická, fonologicky
 funkční) 34; pausa psy-
 chologická 34 n., psy-
 chologicko-semantická
 39 n., fonologická 66 n.;
 označování paus čárkou
 102 n.
 Pavlů, příjmení (skloňo-
 vání) 255 n.
 pecka, dat. peccce (výslov-
 nost) 175
 perifráze v impresionistic-
 kém slohu 238
 personifikace zvyšuje dě-
 jovost slovesa 98
 Péta (přezdívká) 186
 pitný 300
 Petřů, příjmení (skloňo-
 vání) 255 n.
 Píček, jméno hypokoris-
 tické (z Josef) 274
 píhy, píhovatý, spr.
 píhy, píhovatý 255
 pikofarad 57
 Pilulka, přezdívká profe-
 sorovi 280
 Pipinek (studentská pře-
 zdívka) 187
 písmeno velké a malé 285
 písmo 123
 Pistulka, přezdívká profe-
 sorovi 280
 planý — divoký — jalový
 — neplodný — hluchý
 87
 plašiti 96
 platiti (základ plat) 260
 plavec; dámský ba-
 sén pro plavce,
 spr. zvláštní básen pro
 plavkyně 300
 plavkyně 11

pleška, plěška 224
 poblazňovati (u Vančury)
 258
 počínací slovesa, viz in-
 choativa
 podobizeti, spr. nabí-
 zeti pod cenou 263
 podělkář, podělkyně 10
 podobeneč 44 n.
 podpěti (elektrotechn.
 termín) 25, 57; viz pře-
 pěti
 podporovatelkyně 9
 podproud (elektro-
 techn. termín) 25, 57;
 viz nadproud
 podruhé, spr. po druhé
 285
 podruhyně 5
 podstatné jméno; může
 být podle usu aktivní
 (hrozba nepřítelů), pasiv-
 ní (četba Jirásky) 232
 podstatné jm. slovesné;
 jeho užívání v nové č.
 32, 94, 225; významy
 226; bez podst. jm. slo-
 vesného se není možno
 někdy obejít 226 n.; ne-
 lze jím vyjadřiti silnou
 dějovost 227 n.; nespr.
 užívání podst. jm. slov.
 228 n.; je prostředkem
 rozloženého vyjadřová-
 ní 229 n.; vyjadřuje-li
 představu substantivní,
 obsah nebo výsledek
 děje, je správné: vy-
 jadřuje-li děj sám, je
 nečeské 231; vid u pod-
 stat. jm. slovesného 232;
 kvantita 126 n.; podst.
 jméno slovesné mívá
 význam aktivní (bojím
 se jeho pronásledování)
 nebo pasivní (pronásle-
 dování protestantů)
 232; nemůže samo rozli-
 šovati rod slovesný 232
 pohostinný, spr. po-
 hostiný 285
 pochopitelný; to je mi
 pochopitelné, spr.
 to mohu pochopit 99
 pochrapkávání 47, 223

- pojistiti 289
pojistné názvosloví 289 n.
pojistník 291 n.
pojistný a pojišťovací 289 n.; pojistný a pojištěný 290; pojistný zákazník 291
pojištěnec, pojištěný 291; pojištěnec a pojistník 292
pojištění, pojišťování 289
pojišťovací a pojistný 289 n.
pojišťovati 289; pojišťující 290
poklamán (u B. Benešové) 46
pokrčívati (u Raise) 258
polarisace, polarisovati 24
polemisovati, slovo cizí, ale nezbytné 260
polopřímá řeč (u Wöhrle) 252
Pomykov, žertovné místní jm. 220
ponocný (studentská přezdívká) 186
popel; z popele, spr. z popelu, z popela 254
poprčívati (u Raise) 258
poprvé, spr. po prvé 285
pořádek slov 223 n., 284
poroučeti se komu není germanismus 127; poroučeti, poručiti koho komu, komu co 127
poselkyně, posolkyně (slc.) 8
Postoloprty 2
postoupiti, postoupený, postup, postupce, postoupník 291
pošvihovati (u Vančury) 258
potkávatí věty 89
potřetí, spr. po třetí
povrčívati (u Raise) 258
povrtivati (u Raise) 258
poznatek 78
pozorný; činiti pozor, spr. upozorňovati 263
pozůstávatí z čeho, spr. zálčeti v čem 302
pořvát (u Vančury) 258
povznešenost, spr. povznešenost 285
prakoule, přezdívká profesorovi 279
pravdivost v jazyce 22
pravidelnost v jazyce 13; požadavek přímočaré pravidelnosti 13 n., 50 n.
pravopis vlastních jmen 4; slova tel, slova pod. 50 n.; poměr pravopisu k jazykovým zjevům 102 n.; pravopis cizích jmen 112 n., 114, 190 n., 196 n.; pravopis a výslovnost 167, 215; psaní jmen vlastních 285
pravoplatný, spr. pravoplatný 285
předbílání, viz předstih
předložky; vokalisace předložek před br, bí 2 n.; 59, 285
přednostka 95
předpětí mřížkové, l. napětí 57
předstih, elektrotechnický termín 25; viz dostih
předstih, termín elektrotechn. (zaveden místo předbílání) 56
předtápětí vozy, spr. předem vytápětí 263 (16, 126)
předzpěv (výslovnost) 175
přehnaný m. přepjatý, přemrštěný a pod. 142 n., 53
přehraditi 63
přechodná slovesa vznikají ze sloves nepřechodných 262
přechodní zvuk při r 169 n., při ř 170
přechylování podstatných jmen 5 n., 95, 72 nn., 224, 300
přej z praví 167
přemrštěný (význam) 142 n.
přepětí, elektrotechn. termín 25; viz podpětí
přepínač 55
přepjatý (význam) 142 n.
přeska, spr. přezka 59
přeskok, elektrotechnický termín 25
přeslech, termín elektrotechn. 56, 57
přeslechnuti 57
přesmyknuti; Žabant m. Bažant (v mluvě studentské) 275; bažinatý student m. studený bažant 275 (pozn.); Očko Miradlik místo Mirko Očadlik a pod. 276, 280
přesto, spr. přes to 255
přetváření básnického jazyka 144 (viz též deformace)
přezdívký studentský z Bratislavy 134 n.; 185 n.; z Prahy 273 n.
přičestí min. trpné; brzy jsem měl několik sbírek, chovaných nyní v museu (násilná brachylogie) 284; je základem příd. jmen 300
přídavné jméno; tvar nezurčitý v přívlastku m. určitého; veškeru výzbroj a pod. m. veškerou 285; přídavné jméno přívlastňovací stojí nesprávně m. genitivu n. příd. jména s příponou -ský 284
přídomek historické (Petr Veliký, Ludvík Pobožný a pod.) 193
přítelkyně, přítelkyně 8
příhodný a případný 149 n.
přihořívati (u Vančury) 258
přijímač 58
přijítí v úvanu 284
přijmení 112; vzniklá z pův. vokativu 31 n.; Jirání 31; Havle, Paule, Jenne, Jakší, Tomší 31 n.; přijmení Petru, Janu a pod. zůstávají buď nesklonná nebo se skloňují tak, jako by zněla

Petr, Jan atd. 255 n.;
 příd. jména přivlastňo-
 vací od těchto příjme-
 ní zní Petrův, Janův
 atd. 256; ženská příjme-
 ní znějí buď Petrová,
 Janová a pod., nebo ma-
 jí ustrnulý tvar na -ů
 (Nina Bártů) 256; pří-
 jmení Homér, Stini (pů-
 vod) 286; příjmení, jich
 přechylování 73 n.; pří-
 jmení ženy od příjmení
 muže nebo otce 74 n.;
 přijmení žen neprovda-
 ných 75; vznik příjme-
 ní 192; ženská příjme-
 ní cizí 192 n.; přijmení
 ženská s příponou -ovka
 76, -ovna 76 n.; příjme-
 ní v mluvě studentské
 273 n.
 p ř i j m o u t i místo,
 spr. posaditi se 263
 příkazatelkyň 8
 příklonky, postavení ve
 větě (chybně) 284
 příkon, neobvyklé tvoře-
 ní 57
 přímá, polopřímá a nepří-
 má řeč (u Wöhrla) 252
 přimluvyň 10
 přímočarost v brusičství
 109
 přinášeti; to přináší
 s sebou zmatek, spr.
 to působí zmatek 263
 připadati, připadnouti
 (hoditi se, přiléhati) 149
 případně, případný 79, 86,
 147 n.; dvojvýznamnost
 slova případný vadí
 často správnému poroz-
 umění 152 n.; často lépe
 možný, eventuelní 153
 připomenouti; p ř i p o-
 m ě l m. připomněl 142
 p ř i p o s l o u c h á v a t i,
 spr. poslouchati něco
 (zpravidla tajně) 263
 přirovnání (u Wöhrla)
 251; fonologie přirovná-
 ní 264 n.
 přirozeně, m. ovšem
 60

přisám sv. Vít, spr. sv.
 Vítu 254
 příslovce ve funkci sub-
 stantivní 201 n.
 přísloví Konrádova 28;
 přísloví španělská v čes.
 překladě 91 n.
 příselkyňa, slc. (mask.
 příšlec, příšelec, do ob-
 ce příšlý člověk) 9
 přivlastek určovací a
 hodnotící 65 n.; poměr
 mezi jednotlivými čle-
 ny přivlastku složeného
 65; rozdíl výrazu »jiný
 dobrý člověk« a »jiný,
 dobrý člověk« 66, 68 n.;
 viz před. jméno
 příznivkyň 9
 přízvuk 123, 175 n.; pří-
 zvuk citový 175 n.; pří-
 zvuk skupin s předlož-
 kou 176; přízvuk a me-
 lodie 176; přízvuk vět-
 ný v impresionistickém
 slohu je nestálý 242 n.
 příživníci (u Šaldy) 260
 probívat (u Raise) 258
 prolnutí, metoda jazyko-
 vého vyjadřování 145
 pronasledovatel 50
 pronikání, termín elektro-
 techn. (místo dřívějšího
 »svod«) 25
 prorokyni, prorokyně, stč.
 6
 prosakování, termín elek-
 trotechn. (místo dřívěj-
 šího »svod«) 25
 prosedívati (u Raise) 258
 protiets, zkratka výrazu
 protielektromotorická
 síla 56
 protiváha, termín elektro-
 techn. (m. vyvážení, vy-
 važovací antena) 58
 proud, v elektrotechnické
 terminologii 56
 provinění se, spr.
 provinění 233
 průhyb, termín elektro-
 techn. 56
 průlez, termín elektro-
 techn. 56
 průvodka, m. ovšem
 průvodyň 10

p r v o t ř í d n í m. výteč-
 ný, velmi dobrý a pod.
 143
 »psinósni« řeč (módní řeč
 pražská) 136
 Pširek (v mluvě student.)
 276
 publikovati, čes. uveřejni-
 ti 259
 pulmistrónka 76
 pupkořezná babka 253
 purismus 105 n., 123
 purkrabová 73
 Pusiperk, lid. název Po-
 stoloprť (z něm. Postel-
 berg) 2
 puteč (u B. Benešové) 47,
 223
 původkyň (stč. žalobni-
 ce', mask. původ, žalob-
 ník') 8

R

r, artikulace správná a
 odchylná 169 n.; pře-
 chodní zvuk při r v slo-
 vech j, brada a pod.
 169; ř hlasné a nehlavné
 168; ř (výslovnost) 170
 rabyňa, slc. 5
 račištorský dialekt
 (ukázka) 135 n.
 rada, titul 95
 řada ve spojení j. řada
 chyb, celá řada učenců
 109
 radfot 57
 r a d k a m. rádkyň 95
 rádkyň 9, 11, 95
 radňová, dial. 73
 radostněti 96
 Rais, skloňování 219
 rasuvka, dial. 76
 ráz, l. explosiva hlasiv-
 ková 172
 rčení lidová 30, 159 n.,
 220 n.
 řeč, jazyk, mluva 122;
 vztah řeči k myšlení
 122; citová stránka řeči
 122; řeč jako jev so-
 ciální 122; řeč spisovná
 a lidová 162
 řečníctví, jeho pokles
 u nás 21

rekurs a revers, slova různého významu 142
 Řekyna, Řekyně, stč. 6
 rekyně 6
 respektovati, čes. dbáti, míti úctu 259
 revers a rekurs, slova různého významu 142
 řidič 58
 riskovati, čes. odvážit se 259
 robyně, stč. 5
 rod mluvnický, viz shoda v rodě
 rok; během roku a do roku není vždy totéž 158
 roli odřikávati (v jazyku sportovním) 256
 roura, přezdívká profesori 280
 rozhodopádně m. majisto 81
 rozjadaný 253
 rozjitřiti, spr. rozjítiti 255
 rozličný — rozmanitý — různý 87, 204 n., 210 n.
 rozložené vyjadřování podst. jménem slovesným 229 n.
 rozluštění — nesnázi, spr. rozřešení 284
 rozmanitý — rozličný — různý 87, 204 n., 210 n.
 rozšafný, ve výslovnosti roššafný 174 n.
 rudý, epitheton u Bezruč 178
 ruka; v rukách, spr. v rukou 142
 různý — rozličný — rozmanitý 87, 204 n., 210 n.
 Řvany 4 (v. Břvany)
 rybařiti 260
 rychtářová 73
 rytířovna 77
 rytmus v řeči 124

S

s (výslovnost) 170
 s, předložka, nesprávně ve spojení začítí s přívlastkem m. přívlastkem 159

Sandová; Jiřina Sandová, nespr. překlad fr. George Sand 193
 saraňče (student. přezdívká) 276
 scéna (v sportovní mluvě) 256
 se, zájm. zvrtné (postavení ve větě) 284; zájm. zvrtné při podst. jméne slovesném 231 n.; klade se jen, je-li třeba rozlišiti rod zvrtný a je-li v něm pojetí předmětu (podst. jméno slovesné, utvořené ze slovesa zvrtného, má kromě se ještě předmět druhý: na př. vzdalováni se sebe) 233
 sedm, výslovnost 170
 sestávat 79
 severní ledové moře, spr. Severní 285
 Severní polární kruh, spr. severní 285
 sezápadnění (u Šaldy) 259
 shltiti, spr. zhltni 255
 shoda mluvnická 31; vůdci jsou Ellsworth a já, spr. jsme 284; shoda v rodě 286 n.
 shromažditelkyně 8
 silati m. posílati 258
 skladba; syntaktická povaha přirovnání 265 n., jiných útvarů větných 271 n.
 skloňování iz kmenů 50 n.; cizích jmen s koncovou sykavkou 219 n.; skloňování příjmení na ů (Petrů, Janů a pod.) 255 n.
 skočiti (základ skok) 260
 skupiny slovní 33 n., 65 n.; skupiny souhláskové, jich výslovnost 174 n.
 slabika 123, 158; dělení slabik 30
 sladký, epitheton u Bezruč 181
 slang studentský, viz mluva studentská

slavný 300
 sled vln, spojení nespr. 58
 sledovati cíl 106
 sloh nejasný 60, 283; sloh impresionistický 233 n., expresionistický 244 n.; viz impresionismus, expresionismus; sloh Wöhrlova Jana Husa 248 n.
 slouchati m. poslouchati 258
 slovesná jména podstatná 32
 slovesné vyjadřování zatačováno jmenným v jazyce úředním 95 n.
 sloveso 97 n., 225 n., 257 n.; slovesné vyjadřování neprávem zatačováno jmenným 97 n.; elipsa slovesa 272; tvoření nových sloves 257 n.; rozložené vyjádření slovesné (listí je opadálé m. opadalo, a pod.) 97 n.; dějovost slovesa 97 n.; zvyšování dějovosti 98; potlačování dějovosti 98 n.; typy rozloženého vyjadřování 100; úloha slovesa v expresionistickém slohu 244 n.; viz přechodná, nepřechodná, složená, inchoativní slovesa atd., iterativa, durativa a pod.
 slovník elektrotechnický 23 n., 55 n.; Slovník jazyka českého, zpráva o postupu práce od 1. 1. do 31. 12. 1932 26 n.
 slova zdobnělá, zhrubělá, viz zdobnělý, zhrubělý
 slovosled, viz pořádek slov
 složená slovesa nesprávná 263 n.
 služebkyně, služobkyně (slc.) 10
 slyšný 300

s m í s e n ý, nespr. m. smí-
šený 142
smyčec, termín elektro-
techn. 58
smykadlo 58
snacha, o původu slova
28 n.
snažší, ve výslovnosti
snašší (l. než snašší) 174
snovati, příbuznost se slo-
vem snacha 29
sopeľ, sopľán, sopľávka,
sopľavý, sopľidúda, sop-
ľík, sopľif, sopľivec, so-
pľivica 287 n.
soudkyně 11
soulhlásky, nepohodlné
skupiny na zač. slova
3; výslovnost zdvoje-
ných soulhlásek 167,
175; hlasnost u soulh-
lásek 168; oslabení hlasu
při důraze 168; trvání
soulhlásek 168 n.; sku-
piny soulhláskové ve vý-
slovnosti 174 n.
souchotivý 253
spinač 55, 58
spisovná čeština 11 n., 50
n., 77 n., 105 n., 138 n.
spisovná výslovnost 161
n.
spisovný jazyk a lidový
83; poměr k jaz. bás-
nickému 138 n.; k ná-
řečí středočeskému 164
n.; vznik jaz. spisovné-
ho 165 n.
splýnuliny (název nespr.
pro c, ě) 170
spodoba soulhlásek v mo-
rav. nářečích (g Mora-
vě m. k Moravě a pod.)
165
spojení se zemí = uzem-
nění 25
spojka, termín elektro-
techn. 58
spolu, první člen slo-
žených sloves (podle
němčiny) 263
spoluodpovídati
263
spolupodepsati
263

spolupracovati 263
spolupůsobiti 263
spolurozhodovati
263
spoluúčinkovati
263
spoluzaviniti 263
sportovní jazyk 256
správkyně 10, 11
správnost jazyková 12 n.,
123, 158; poměr k jazy-
kové vytríbenosti 14 n.;
sprěžky nesprávné 255
287
Spurák m. Spurný (stu-
dent. přezdívka) 275
srozumitelnění, novotvar
96
stabilita ve spisovném ja-
zyce 12 n., 77 n.; pruž-
ná stabilita 13, 19 n.
50 n.
stahovačka 58
Stachi, něm. hypokoristi-
kon (z Eustach) 286
Standa, jm. hypokoristic-
ké (ze Stanislav) 274
starostovka, dial. 76
státi, viz zůstati
stěžovati si do chatrné
přípravy, spr. na chatr-
nou přípravu 159
Stini, Stiny, Stínny, pří-
jmení (původ) 286; Sti-
nič, tvar poruštěný 286
sto, skloňování 158
střeliti (základ střela) 260
střelkyně 9
strojkyňa, slc. „strůjkyně“
10
struktura jazyka 78 n.
studentská mluva (přez-
dívký) 134 n., 185 n.;
pražská (přezdívky) 273
n.
stuchlík, stuchlina, přez-
dívká profesorovi 280
stylistika 124
supiti se (u B. Benešové)
47
svačková, svatová, sva-
hová 74
svědkyně 7
svitidlo 58, 79

svod, nahrazuje se v elek-
trotechn. názvosloví
slovy pronikání, prosa-
kování 25
svorka 58
sykavky, výslovnost 170
symboličnost Bezruč-
ových epithet 132 n., 179
n.
symbolika hlásková 202 n
symbolismus, jeho vý-
znam pro jazyk 140
synekdocha (u Wöhrla)
250 n.
synchronovati 24
synchroskop 57
synkretismus v impresio-
nistickém slohu 239 n.
synová, čes. lidové slovo
29, 74 (17, 29)
synovkyně 9
syntagma 124
syntax, viz skladba
Syřda (studentská přez-
dívká z Syrovátka) 275

Š

š (výslovnost) 170
šahat 202
šamořiti 253
šč m. šť (mor.) 165
šetřiti peníze (v lid. řeči
m. peněz) 262
šeucouka, ševcovka, šev-
cůvka (ševcová), dial.
76, 158
ševka, ševkyňa, šovkyňa,
slc. (k mask. švec, ale
značí švadlenu, šičku) 9
škola z lat. schola 200
šmajdat, šmatlat 202
šosatý m. šosácký 47
Špirek, student. přezdívka
276
Špírk m. Pšírk (z mluvy
student.) 276
Štědrý den, nespr. ště-
drý den 285
unt, termín elektrotechn.,
nahrazuje se slovem
bočník 24
Švejk (j. přezdívka) 189
švihlý, val. 18
švižný 18

T

tábor, původ slova 61
n.; Tábor, místní jm.
61 n.
táhnouti 203
Tasi, něm. hypokoristi-
kon (z Anastas) 286
tel; podst. jména s příp.
tel v opisech j. je po-
vzbuzovatelem m. po-
vzbuzuje 100, 101; vý-
znamový rozdíl mezi
»jsem ctitelem Vrchlic-
kého« a »ctím Vrchlic-
kého« 101, stírání toho-
to rozdílu 101 n.; kvan-
tita slov tvořených tou-
to příponou 208, 215
telnost, podstatná jména
s touto příponou v opi-
sech vazeb slovesných
100
telný; přídavná jména
s touto příponou v do-
plňku 99; je správné,
když označuje vlast-
nost; nesprávné, když
označuje děj 100
tempo řeči v impresionis-
tickém slohu 242 n.
ten, nespr. při superlativu
89; nepopírám toho,
spr. to; nepozoruje to-
ho, spr. to 254
tento, klade se nesprávně
254
terminologie, viz názvo-
slovi
terroir 60
těsný — úzký 87
těšcová (techyně), slc. 74
těžkopádný 53
thermoems, zkratka elek-
trotechn. 56
tisíc, skloňování 158
tmář 47
tobogán, přezdívká profe-
sorovi 280
Tomášů, příjmení (sklo-
ňování) 255 n.
Tomší, příjmení 31 n.
Tomšů, příjmení (sklo-
ňování) 255

tón v řeči, 123; tón »sla-
bý« a »plný« v skladbě
vět 271 n.
Toni, něm. domácí tvar
kř. jména 286
tovaryšskyně 8
tradice v jazyce 52, 83
traktovati, čes. jed-
nati, psáti 259
transformovna 58
transportovati, termín
elektrotechn. 55
trest, trestání (stč.) 32
trestankyně 11
třidič 58
třpaslkyně stč. 7
truchleti 96
Trunda, student. přezdí-
vka z Truneček 275
Turkyňa, turkyně 7
tvoření slov; nová slove-
sa typu zpozorněti, ra-
dostněti, ztajemnití 257
n.; viz přezdívký

U

ú začáteční, vyslov. v lid.
mluvě ou 164
ú, přípona příjmení j.
Petrů, Janů a pod.,
z pův. úv 255 n.
úcel 79; za účelem 79, 106
účinnost, elektrotechn.
termín 24
učitelkyně 8
učitelovati 260
učiti se něco (v lid. řeči
m. něčemu) 262
údržba, spr. udržování
32
úhrada, uhraditi, lépe než
krvít, krýtí 63 n.
ukazovací zámeno; to
vynecháno neprávem
284; tento nespr. 254
ukrutně (přizvuk) 175 n.
úloha (v jaz. sportovním)
256
umělý — umělecký 87
umístiti, umisťovati;
umísťovat rány, l.
rozdávat, zasazovat 261
umrelkyňa, slc. (mask.
umrelec) 9
uněsti; u n e š e n a, nespr.
m. unesena 142

úpadek jazyka, jeho pří-
čina v neúčtě k jazyku
27
upohodlniti, umělý novo-
tvar 96
upotřebiti z k u š e n o s t,
spr. zkušenosti 284
úřad (v jaz. sportovním)
256
úřední čeština 95 n., 127
n., 288
urgovati, čes. naléhati 259
uskladniti, spr. ulo-
žiti, uložiti do skladště
261
usklepniti, spr. ulo-
žiti (do sklepa) 261
usměniti, slovo utvořené
nečesky 261
usměřovati, elektro-
techn. termín 55
ustájeti dobytek, spr.
zříditi stáje pro doby-
tek n. dáti dobytek do
stáje 261
útlum, termín elektro-
techn. 56
utušiti (u šaldy) 258
úvaha; nepřijde v ú-
vahu 284; v z i t i v ú-
vahu 284
uvzhledniti 260 (3,
115)
uzemění, spr. uzemně-
ní 25
uzemnění, uzemnití 25
úzký — těsný 87
uzřejmiti, umělý no-
votvar 96
užiti; užije se tyčinka,
spr. tyčinky 59; užiti
spr. užiti 89

V

v, východočes. výslovnost
(pravda — prauda) 164
n.
v pravdě m. vpravdě
285
vajgl, student. přezdívká
277
Valenta, v stud. mluvě
m. Valeš 275
vařidlo 58
varovkyňa, slc. (mask. va-
rovník) 10

váš m. svůj (nespr.) 223
 Vébršany v. Břvany
 věc a záležitost 143
 vědomkyňa, slc. 9
 Velhota 3
 velitelna 58
 věrohodně, spr. hod-
 nověrně 284
 Veřvany 3 (v. Břvany)
 veškerý; veškeru vý-
 stroj, spr. veškerou 285
 věta; fonologie věty 264
 n.; věty jmenné, jejich
 úloha v expresionisti-
 kém slohu 246
 vetšeti 96
 vězatec (student, přezdí-
 ka) 278
 Vhlta 128
 vid slovesný 124; vid u
 podst. jména slovesné-
 ho 232; nová slovesa li-
 šící se videm od sloves
 už obvyklých (zazdát
 se a pod.) 257 n.
 Viera, slc. kř. jméno 137
 Vincenc, kř. jm. (skloňo-
 vání) 219
 Vitů, příjmení (skloňová-
 ní) 255
 vlastník 79 (viz držitel,
 majitel)
 vnukyně, stč. 6
 vodič, zemní vodič, ter-
 mín elektrotechn. 25
 vodkyňa, slc. 10
 vokalisace předložek před
 br, bř 2 n.; 59; o de-
 věkův, spr. od věků 91;
 ve slově m. v slově, se
 druhým m. s druhým.
 ke hradu m. k hradu
 158; z psů, spr. ze psů
 285
 vokativ místo nominati-
 vu 31; v příjmeních 31
 n.
 vopilkyně 9
 vozidlo 79
 vrahyně 8
 vrahyně, stč. 6
 Vraťka, jméno hypoko-
 ristické 274
 vražedkyně 10
 vrchňová 73

vůdkyně 10
 vybavit 224
 výboj; tichý výboj, trso-
 vý výboj, proužkový
 výboj, elektrotechnické
 termín 25
 vyčítati v h o d n ě h o
 o k a m ž i k u, spr. akus.
 254
 vyhražený, nespr. m.
 vyhrazený 142
 vykacovat (nové, neob-
 vyklé iterativum) m.
 káceti 258
 vykazovati, často zbyteč-
 né (poměry vykazu-
 jí zlepšení, spr. se
 zlepšily) 262
 vykolejiti se, spr.
 vyšinouti se 261
 výkon 57; viz příkon
 vykostiti, spr. zbavi-
 ti kosti 261
 vyloučiti; je vylouče-
 no, spr. nemožno 159
 vypinač 55, 58
 vypoduškovati 262
 vypoľšťárovati 262
 výpusť, lépe výpusť 56
 vyřivovati 253
 výrobek 79
 vyrozuměti; vyrozum-
 něl m. měl 142; vy-
 rozuměti někoho,
 spr. oznámiti někomu
 262
 vysilač 58
 výsledek 79
 výslovnost spisovná 161
 n., její poměr k výslov-
 nosti lidové 162 n., stře-
 dočeské a pražské 164
 n.; vznik spis. výslov-
 nosti 165 n.; výslovnost
 nosová, porušování zá-
 kladní barvy samohlá-
 sek a j. chyby proti
 správ. výslovnosti 167;
 výslovnost a pravopis
 167, 215 n.; výslovnost
 vázaná a s explosivou
 hlasivkovou 172 n.
 Vystřkov, žertovné míst-
 ní jm. 220

výška hlasu ve větě im-
 presionistické se neu-
 stáje mění 243
 vytříbenost jazyková 12
 n., 206 n.; funkční vy-
 tříbenost 13 n.; poměr
 k jazykové správnosti
 14 n.
 výučba 32
 výuka 32; nespr. m. vy-
 učování 226
 vyvolenkyně 9
 vzítimísto, spr. posa-
 diti se 263; vzítivů-
 vahů, spr. uvědomiti
 si 284

W

watthodina 58

Y

y a i, rozdíl ve výslov-
 nosti 158; ý, v lid. mlu-
 vě vyslovováno ej 164
 zny, zyně, přípona pře-
 chylovací 5 n.

Z

z (výslovnost) 170
 z, předpona nově tvoře-
 ných sloves j. zpokor-
 něti, zpřisněti 96
 zabýti; zabylo mu špatně
 46; zabl tam do rána,
 dial. 223; zabylo mu
 smutno 258
 začátek slova 3
 začínati s prací, spr. za-
 číná práci nebo prac-
 vat 254; začít s pří-
 vlastkem, spr. přivlast-
 kem 159
 zadešiti 96
 zahradi 63
 zahradničiti 260
 zájmeno ukazovací, viz
 ukazovací zájmeno
 z a k n i h o v a t i polo-
 žku, spr. zapsati do knih
 261
 zalesniti 260
 záležitost a věc 143
 zalidniti 260
 z a m á k, spr. za mák 285
 záměr 79
 zápalný 300

zapochoybovati (u Šaldy) 258
 zapomněn 50
 z apříčiniti 53, 54, 260
 zapůsobiti 258
 záření, fysikální termín 25
 zastrašitelný 99
 zástrčka 58
 zásuvka 58
 zasvítávati (u Vančury) 258
 zavodniti 260
 zaútočiti; zaútočil = jal se útočiti 258
 zavzpouzeti se 258
 zazdát se 258
 z azlívati komu co, spr. míti za zlé 262
 zbezohledněti 96
 zdáti se; zdály se mu být perlami, spr. zdály se mu perlami 89; tvář nezdá se býti z masa m. nezdá se z masa 254
 zdrobnělá slova v studentských přezdívkách 276; viz deminutiva
 zdůvěrněti 96
 Zemče (student. přezdívka ze Zemák) 276
 zeměpis jazykový 122 n.
 zeměpisná jména cizí 114, (pravopis) 194 n., 200
 zemní vodič, termín elektrotechn. 25
 zenergičtiti 96
 zesilovač 58
 zesurověti 259
 zevnůstka 47
 zezarytětí, slovo zbytečné 259
 zhasínati = hasnouti; zhasětí = hasiti 58, 142
 zhodnotiti 96
 zhrubělá slova v student. přezdívkách 276

zkrášliti 260
 zkrat, termín elektrotechnický 56
 zkratky v elektrotechn. názvosloví 56 n.
 z kreslení, spr. skreslení 59
 zlatníková 73
 zlhostejněti 96
 zlodějkyně 8
 zlomeček, přezdívka profesorovi 280
 zmalicherněti (u Šaldy) 259
 znehodnotiti 96
 zněkolikrátnění, umělý novotvar 96
 znevážiti 96
 znovuotevřítí 263
 znovuzbudovati 263
 znovuzřídití 263
 zobčanštěti, zobčanštění 96
 zodpověděti otázku, spr. odpověděti na otázku 262
 zopatrněti 259
 zopojniti 96
 zotavená m. zotavení 226
 zpáčeřiti 96
 zpěvkyně, stč. 6
 zpěvčyně 10
 zpocťivěti 96, 259
 zpokorněti 96
 zpozorněti 96
 zpoždění, viz dostih
 zpravidvěti 96
 zprimitivnění (u Šaldy) 259
 zpřísněti 96
 zpřístupniti 96
 zpřemyslněti (u Šaldy) 259
 zrádkyňa, slc. 10
 zrozpačitěti 96
 ztajemniti 96
 zubák 10
 zubec 10

zubkyně, stč. (jméno ovce) 10
 zúhelnostnění, novotvar z doby obrozenské 96
 zúrodniti 260
 zůstatí; zůstat stát = se trvati v poloze stoje; ve významu »zastaviti se« je nespr. germanismus 263
 zužítkovati s akus.; bylo zužitkováno výkalů, spr. byly zužitkovány výkaly 142
 zvěšělý (výslovnost) 175
 zvířátko 50
 zvíře 79 (viz živočich)
 zvrtné zájmeno (postavení ve větě) 284
 zvrtný děj, v. nezvrtný
 zvukomalebná slova typu cab, cap, caf
 zvuková kultura čes. jazyka 161 n.
 zvuková stránka věty impresionistické 242 n., expresionistické 246;
 zvuková stránka slova (u Wöhrle) 252 n.
 zvýbojněti 96
 zvýrazněti 96
 zvýší, spr. zvýši
Ž
 ž, výslovnost v slově žehnaná 168
 Žabant m. Bažant (v mluvě studentské) 275
 žárovka 58
 žebrákvyně, stč. 6
 žena a jazyk spisovný 20 n.
 ženská příjmení Petrová, Janová a Petru, Janů 256
 ženský vyslanec, spr. vyslankyně 224
 židovkyňa, dial. 76
 živočich 79
 žuhlati 253

